

SZAKDOLGOZAT

Nádi Viktória
Óvodapedagógus

Kaposvár
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Óvodapedagógus Szak

A beszédfejlesztés lehetőségei a játékban

Belső konzulens: Vörös Klára PhD
egyetemi docens

Készítette: **Nádi Viktória**
F1MY7J
levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet
Anyanyelvi és
Gyermek kultúra Tanszék

Kaposvár
2023

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani konzulensemnek, Dr. Vörös Klárának, hogy a téma feldolgozását lehetővé tette számomra. Köszönöm azt, hogy nagy figyelemmel kísérte munkámat, folyamatos szakmai tanácsaival segítette szakdolgozatom megírását. Bármikor fordulhattam hozzá kérdéseimmel, mindig gyorsan válaszolt, valamint nagyon sok segítséget kaptam tőle úgy, hogy közben teljes mértékben megmaradtak az elképzeléseim.

Köszönöm a munkatársaimnak a sok támogatást, illetve azt, hogy hittek bennem, biztattak, hogy meg tudom csinálni. Továbbá segítettek abban is, hogy megszülessenek bennem az alapokat képző gondolatok.

Végül, de nem utolsó sorban szeretnék köszönetet mondani a páromnak, a barátaimnak és a családomnak, hogy megértőek és elfogadóak voltak, mindvégig támogattak.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	5
2. A beszéd és a beszédfejlesztés	6
2.1. A beszéd kialakulása a születéstől az óvodáskor végéig.....	9
2.2. A beszédfejlődést befolyásoló tényezők.....	13
2.3. Az óvodáskorú gyermek beszédének jellemzői.....	14
3. A játék meghatározása	15
3.1. A játékpedagógia története	17
3.2. A játék sajátosságainak jellemzői.....	18
3.3. A játékok felosztása.....	19
3.4. A játékhoz szükséges feltételek.....	23
3.5. Játék és tanulás kapcsolata	26
4. A játékos beszédfejlesztés	27
4.1. A beszédképesség-fejlesztés területei és módszerei.....	28
5. Magyarországon elterjedt szókincsvizsgáló módszerek.....	30
5.1. MacArthur-Bates Kommunikatív Fejlődési Adattár 3. (KOFA3).....	31
6. Önálló kutatás.....	33
6.1. A kutatás célkitűzése	33
6.2. Mintavétel bemutatása, mintaleírás	34
6.3. Beszédfejlesztő játékok	35
Beszédészlelés fejlesztése.....	35
Az artikuláció erősítése.....	36
Beszédértés fejlesztése.....	37
Hangfelismerés fejlesztése.....	38
6.4. Következtetések.....	39
7. Összegzés	40
8. Irodalomjegyzék.....	42
9. Mellékletek.....	45
1. sz. melléklet.....	45
2. sz. melléklet.....	47
3. sz. melléklet.....	48
4. sz. melléklet.....	49
10. Nyilatkozat	50

1. Bevezetés

A beszédfejlesztés egy olyan komplex feladat, amely az óvodai nevelés egészében megtalálható. Manapság a legtöbb kisgyerekeknek van valamilyen beszédhibája vagy megkésett a beszédfejlődése, ami a mindennapokban megnehezíti az életüket. Számtalan kisgyermek jár valamilyen okból logopédushoz. A pedagógusok maguk is sokat tehetnek a beszéd fejlesztésében, annak formálásában, megsegítve a fejlesztőpedagógusok munkáját.

A beszéd természetes és magától értetődőnek tűnő jelenség, amely akkor kelt igazán feltűnést, ha annak megszokottól eltérő, nem megfelelő használatával, rendellenességével találkozunk. A nyelv eszköze az emberek közötti kommunikációnak, szükséges ahhoz, hogy sikeresen tudjunk másokkal kapcsolatot teremteni, információt cserélni. Egyben eszköze a társadalmi értékek, ismeretek és tudás közvetítésének, a logikus gondolkodásnak is. Ezért minden olyan személy, aki hátrányt szenved a nyelv birtoklásában, használatában, ennek következményeit a személyiség különböző működési területein hordozni fogja.

A beszédhiba a hétköznapi életben érzékelhető probléma, az óvodapedagógusok sokat dolgoznak ezen, rengeteg lehetőség van a fejlesztésre, érdemes megtalálni a hozzánk közelálló módszereket. A kommunikáció az élet velejárója, nélkülözhetetlen számunkra. Rengeteg dolgot sajátít el a gyermek ezáltal, azonban, ha nehézségekkel küzd, akkor egyéb területeken is elmaradás tapasztalható. Akár alkotások közben, a beszédet észrevétlenül formálhatjuk számtalan módon: gyarapodik a szókincs egyes gondolatok megfogalmazása által, a kifejezőkészség és a szem-kéz koordináció kölcsönösen fejlődik. Fejlődik a vizuális memória, a képolvasás hat a gondolkodásra, a véleményalkotásra, kialakul az esztétikai érzékenység és annak szóbeli kifejezése.

A szakdolgozatomban szeretnék a fejlesztésre alkalmas módszerekre rávilágítani. A témaválasztást egyéni tapasztalatok is ösztönözték, ugyanis a mi óvodánkban is jelen van a gyerekek beszédének fejlődésével fennálló probléma. Leginkább egy-egy hangot nem tudnak kiejteni, ezt akár idővel el is hagyják, nagycsoportra már hibátlanul ejtik az egykor problémát okozó hangokat. Azonban vannak súlyosabb vagy magától nem javuló problémák is. Ilyen például a dadogás. A beszédfejlesztésre a legalkalmasabb idő a koragyermekkor, ezért óvodánkban kiemelt feladatnak tekintjük.

Céлом, hogy részletesen elmerüljek a témában, valamint megtaláljam a pedagógusok által is használható fejlesztés módszereit. Saját kutatásommal szeretnék egy reális képet kapni a 3-6 éves korosztály szókincséről, amelyhez többféle szókincsvizsgálatot szeretnék alkalmazni.

Elsősorban mindenképpen betekintést kell nyernünk a beszéd kialakulásáról, jellemzőiről, annak befolyásoló tényezőiről. Ahhoz, hogy megértsük és alkalmazzuk a beszédfejlesztő

módszereket, tudnunk kell, hogyan alakult ki maga a beszéd, és hogyan fejlődik. Ezután meg kell ismerkednünk a játékkal, annak fogalmával, pedagógiai történetével, felosztásával, sajátosságaival, illetve a játékhoz szükséges feltételekkel. A szakdolgozatom felépítésekor feltett szándékom volt, hogy annak olvasója átfogó képet kapjon a beszédről, a játékról, illetve a kettő kapcsolatáról, és a játékba integrált fejlesztésről. Végül a saját kutatásomat szeretném ismertetni, amelyben egy játékgyűjteményt készítettem. Azokat a játékokat gyűjtöttem össze, amelyek valamilyen formában segítenek a beszéd fejlődésében.

2. A beszéd és a beszédfejlesztés

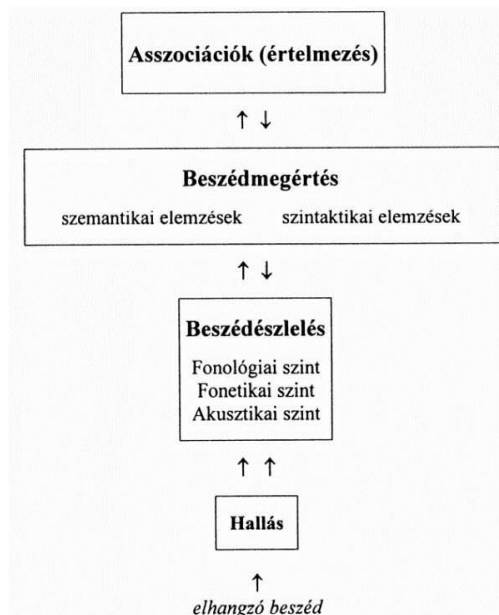
*„Mindenki a saját közössége kollektív
tudatának szemüvegén keresztül szemléli a világot,
mert saját anyanyelve határolta be világát.”*

Kim Stanley Robinson

A beszéd a gondolataink megformálásának, továbbításának és feldolgozásának az eszköze. Két nagy része van, amelyek egymással összefüggésben, illetőleg relatív önállóságban biztosítják a beszélést és a beszédmegértést. Az egyik a beszédprodukción (a megszólalás szándékától a kiejtésig tart), a másik a beszédfeldolgozás, azaz a beszédészlelés és a beszédmegértés együttese (Gósy, 2000).

„Beszédmegértés alatt értjük a szavak, fogalmak, mondatok jelentésének azonosítását, az elhangzott szöveg megértését.” (Ketzler. Beszédészlelés- értés problémája. >URL: <https://logopedia-fejlesztés.hu/szolgáltatások/logopedia/beszédészlelés-beszédertes>).

Beszédészleléskor a beszéd folyamatot részeire bontja az agyunk: észleli a fonémákat, szótagokat, morfémákat, szintagmákat és a szövegszerkezeti állandókat (Gósy, 2017).

1. ábra: A beszéd folyamata

(Gósy 2000, 15)

A felnőtt és a gyermek beszédének észlelése egyaránt globális, de a gyermeké gyakorlatlan, a felnőtté pedig gyakorlott. Ez azt jelenti, hogy a felnőttek nincsenek szüksége minden egyes részletre ahhoz, hogy egy szót megértsen. Ezzel szemben a gyermek számára a szó minden eleme fontos a dekódoláshoz (Gósy, 1989).

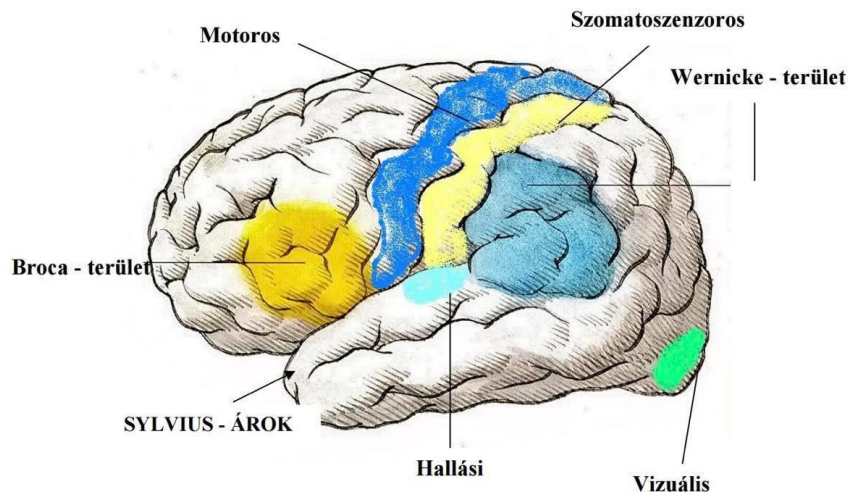
Emberi sajátosság a beszédhangok képzése és azok artikulált létrehozása. Az artikulált beszédhang képzése az evolúció során jött létre, ami a testtartás, valamint a hangadó szervek változásának köszönhető. „A beszédhangokat a beszéd szervek vagy hangképző szervek segítségével képezzük. Az embernek nincsenek külön szervei a beszéléshez, a hangképző szervek elsődleges funkciója élettani, s csak másodlagosan, a nyelv megjelenésével alakult ki artikulációs szerepük. Az emberi beszéd szervek a következők: a mellkasban elhelyezkedő tüdő, a légcső és a felső végében található gégefő, a gége feletti üregrendszer, az ún. toldalékcső (garatüreg, szájüreg és orrüreg). Ezek nagyjából vízszintes fekvésű rugalmas izomkötegek. Az egyes részeknek természetesen további osztása lehetséges” (Csernicskó-Hires, 2008, 17).

Érdekes még számomra, hogy az evolúció során csak az embernél alakult ki a beszéd képessége, az állatoknak nincsen ilyen képességük.

Az anyanyelv már a gyermekkorban elsajátított kommunikációs eszköz, amellyel a pszicholingvisztika foglalkozik. Gondolatainkat nyelvi formába öntjük (kódoljuk), ezáltal tudjuk közölni másokkal. Az észlelés és megértés során közléseinket dekódoljuk. Az ember egész életében használja az anyanyelvi kommunikációt, amely kezdetekben beszédként, azaz szóbeli formában jelenik meg. Az írott nyelv elsajátítása lehetőséget ad arra, hogy más módon

is megjelenjen, az emberi nyelv specifikus változatának birtokbavételének lehetőségét tárja fel (Gósy, 2017).

Az agy képes az információk felfogására, tárolására, illetve ezek megválaszolására, tehát az agy felelős a kommunikációért. Az agy két agyféltekéből áll: jobb és bal. Ezek együttesére van szükség a beszéd és a nyelv koordinálására, ám a bal agyféltekét tekintjük a beszéd központjának. A beszédmegértésért felelős a Wernicke-terület, a beszédprodukciónak pedig a Broca-terület. A Corpus callosum, egy fehérállományból építkező kérges test, amely a két agyfélteke közötti összeköttetésért felel. A bal agyfélteke a központja a fogalomalkotásnak, a fogalmazásnak, a látásnak és a színérzékelésnek, valamint az irányfelismerésnek, azonban a jobb agyféltekének nagyon fontos szerepe van a szavak jelentésének felismerésében (Greenfield, 2003).

2. ábra: Az agy beszédért felelős részei
(Greenfield, 2003)

Beszédfejlesztés alatt értjük az óvodás és iskoláskorú gyermek beszédének az anyanyelvi nevelés keretein belüli tudatos, tervszerű és rendszeres fejlesztését. Az óvodába, illetve az iskolába kerülő gyermek már használja anyanyelvét, tud beszélni. Ez a nyelvi kompetenciára épült, utánzás útján elsajátított beszéd még nem tudatos, s környezete hibás beszéd szokásait is átvéve korrekcióra, fejlesztésre szorul (Kernya, 1996).

Egyre több kisgyerek érkezik úgy óvodába, hogy beszéde valamilyen módon elmaradott, így az óvodák kiemelt feladatai közé sorolhatjuk a mindennapi anyanyelvi fejlesztést.

Nyelvi kompetencia alatt értjük a gondolatok, érzések és tények szóbeli és írásbeli formában történő kifejezésének és értelmezésének képességét a társadalmi és kulturális kontextusok teljes skáláján (Kompetencia meghatározása. >URL: <https://docplayer.hu/10384673-A-kompetencia-meghatározasa-terulet.html>).

A fejlesztő munka területei: a beszédhibák felmérése és javítása, a nyelvi jelrendszer szintjeinek megfelelő fejlesztés (szókincsbővítés és szókincsfejlesztés, szószerkezet-, mondat- és szövegszintű fejlesztés, szóbeli szövegalkotás reprodukív és produktív fajtái, pl. memoriter, tartalomelmondás, kommunikációs helyzetgyakorlatok, szóbeli szövegalkotás). Mivel a gondolkodás és a beszéd egymástól elválaszthatatlan, s fejlettségük, illetve a személyiség fejlődése között szoros összefüggés van, ezért e pedagógiai tevékenység az óvodai és az iskolai élet minden szakaszában kiemelt feladat (Kernya, 1996).

Célszerű az óvodapedagógusnak és a fejlesztőpedagógusnak együtt dolgozni, egymás észrevételeit megbeszélni, így hamarabb érhető el változás a gyermekeknél. Óvodáskorban kevés óraszámban kapnak fejlesztést a gyermekek a fejlesztőpedagógusoktól, valamint az is gyakori, hogy azon a napon, amikor éppen a fejlesztés zajlik a gyermekeknek nincsen kedvük, fáradtak, vagy valamilyen más okból nem hatékony a fejlesztés. Ezért tartom fontosnak, hogy az óvodapedagógus és a fejlesztőpedagógus kommunikáljanak egymással, és hasznos tanácsokkal, tapasztalatokkal segítsék egymás munkáját.

„A beszédfejlesztés átfogó elnevezés azokra az eljárásokra, melyek óvodás és kisiskolás korban különböző beszédhelyzetekben igyekeznek a gyermekek közlési stratégiáit kifinomultabbá s változatosabbá tenni. Kitüntetett szerepe van a rétegspecifikus nyelvi/szociális viselkedés fogalmával összekapcsolt nyelvi hátrány (B. Bernstein) enyhítésében. Arra törekszik, hogy a gyerekeket explicitésre kényszerítő közlési helyzeteket teremtsen” (Sugárné Kádár, 1986).

2.1. A beszéd kialakulása a születéstől az óvodáskor végéig

„Minden nyelv szép, hisz jó anyácskánk

Csókjával hagyta nyelvünket ránk:

A lelke szólt a bölcsődalba,

A sírig azt halljuk – ébren-alva.”

Réthy László

A nyelvi fejlődés összetett, komplex folyamat, amely már magzati korban, a méhen belül elkezdődik. A későbbi beszédmegértés alapját képezi, hogy már a méhen belül a magzat tapasztalatokat szerez a beszélt nyelv dallamáról, ritmusáról, lüktetéséről. Ezt bizonyítják azon vizsgálatok, amelyek kimutatták, hogy az emberi hangokat más eltérő hangoktól (dobpergés, csengő stb.) már a kétéves újszülött is képes megkülönböztetni. A gyermek növekedése során elkezdi különbséget tenni a beszédhangok között, az egyes fonémák az anyanyelvnek

megfelelően differenciálódnak (Pl.: az angol nyelvben nem, a magyar nyelvben pedig az a-á és az o-ö külön fonémák).

A nyelv elsajátításának másik szemlélete, hogy a gyermek reflexszerű sírása változatosabbá, árnyaltabbá válik. 2 hónapos kor tájékán jelennek meg a komfortérzést kifejező hangok, majd ezt követi a gagyogás 3 hónapos kortól. A hangképzés során fokozatosan jelennek meg a mássalhangzók, valamint a szótagszerű szerkezetek. A környezet megerősítő hatására főként az anyanyelvére jellemző hangok jelennek meg, és kialakul a megfelelő hangzókészlet. A gyermek környezete jelentést tulajdonít az egyre változatosabbá váló hangsoroknak, amelyek a kilencedik hónaptól kezdődnek. A szókincs fejlődése is megkezdődik, amikor a gyermek által kimondott hangsorokat a szülő vagy a környezetében lévő felnőtt értelmezi, és rámutat az adott tárgyra vagy személyre (Damó, 2001).

A gyermek környezete több szempontból is változatos. A nyelvhasználat, foglalkozás, iskolázottság és életmód szempontjából eltérő lehet. A szociális háttér befolyásolja a gyermek anyanyelvének elsajátítását, kifejezőképességét. Az esetek nagy részében mintául főként az anyai beszéd szolgál, amely visszahat a gyermek beszédének fejlődésére, egyes esetben gyorsíthatja vagy lassíthatja azt (Jarovinszkij, 1995).

„Az, hogy mit sajátít el a közösségtől egy gyerek az mindig függ magától a közösségtől, annak társadalmi szerveződésétől, nyelvhasználati szokásaitól értékrendjétől, nézeteitől” (Kiss, 2002, 86).

A családra való kivetítés során feltételezhetjük, hogy a hátrányos nyelvi helyzet egyik fő forrása maga lehet a nem megfelelő nyelvi minta. Ezt nevezhetjük hátrányos nyelvi környezetnek, mikor az adott beszédhelyzetben nem állnak az egyén rendelkezésére a nyelvhasználati eszközök olyan mértékben, hogy az a sikeres nyelvi kommunikációt garantálja (Kiss, 2002).

Fontosnak tartom megemlíteni a dajkanyelvről megoszló véleményeket, amelyek befolyásolják a gyermek beszédének fejlődését. Kohári Anna így vélekedik róla: „A hétköznapiakban gyakran tapasztaljuk, hogy a felnőttek megváltoztatják beszédüket, amikor egy gyermekkel kezdenek társalogni. A szülők éppen a napi élményeiket osztják meg egymással, amikor kicsi gyermekük odatotyog, és elkezd kérdezgetni őket. A szülők ilyenkor nemcsak a viselkedésükön változtatnak tudatosan vagy tudattalanul, hanem más szavakat kezdenek használni, egyszerűbb szerkezeteket alkalmaznak, szavakat vagy kifejezéseket ismételnék meg, sőt beszédük hangzásbeli tulajdonságai is módosulnak. Azt a jelenséget, amelynek során a beszéd tulajdonságai a beszélgetőpartnerhez igazodnak, beszédalkalmazkodásnak nevezzük. Ez pedig jelen esetben a dajkanyelv, ami nem más, mint a

csecsemőkhöz, kisgyermekekhez intézett, hozzájuk alkalmazkodó beszéd. A kutatások azt igazolják, hogy a babák érzékelik a dajkanyelvi sajátosságokat, és azok hatással vannak viselkedésükre, a beszéd feldolgozására és nyelvi fejlődésükre is. A dajkanyelvhez hasonló hangzású beszédre többet és jobban reagálnak, mint a jellegzetesen felnőttekhez intézett beszédre. Alapvető jellemzői a dajkanyelvnek: a szülők lassabban és tagoltabban, azaz több szünetet tartva beszélnek gyermekeikhez; a dajkanyelvet magasabb hangmagasság és pontosabban artikulált, dallamosabb beszéd jellemzi. A gyermekek életkorának növekedésével a dajkanyelv tulajdonságai is változhatnak. A változás lehetséges magyarázata, hogy a dajkanyelv a gyermek fejlődési szakaszainak megfelelően módosul” (Kohári, 2018, 16-17).

Az 1-1,5 éves gyermek már számos összefüggést megért az őt körülvevő világból, egyszerű kommunikációs helyzetekben jól bevonható. Környezetét már jól birtokba tudja venni, képes önállóan járni, kúszva-mászva közlekedni, ezáltal közvetlen kapcsolatba kerül az őt körülvevő tárgyakkal. Ez a közvetlen kapcsolat segít a tárgyállandóság kialakulásában, amelynek fontos szerepe van a beszédindulásban. A tárgyállandóság létrejötté egy magasabb értelmi szintet eredményez, ahol a gyermek már képes megérteni, hogy a szavak és a tárgyak mindig összetartoznak. Ekkor a gyermek már felismeri saját játékait különböző szituációkban. Az egyszerű szimbólumok megértéséhez és azok használatához szintén a környezete által jut el. A verbális megnyilvánulásai, valamint az ezekre adott reakciók vezetnek el a szimbólumok használatához. A tárgyállandóság, a változatos eszközhasználat, valamint a jel- és szimbólumhasználat teszi lehetővé a beszéd megindulását. Ezek összefüggése kiemeli a gyermeket az „itt és most” helyhez kötött világából és ezáltal jelennek meg az első szavak 1 és 1,5 éves kor között. Ezek még nem azonosak a felnőtt szókinccsel, hanem egyszerűbb hangsorok. Ezt gyorsan követi a következő fejlődési fázis, amikor is a gyermek a felnőttek által használt szavakat leegyszerűsíti, például elhagyja a szóvégi mássalhangzót, vagy mássalhangzó-torlódást hasonlással old fel (alma=„amma”). Az első beszédmegnyilvánulásokban a gyermek érzelmileg erősen érintett, a tárgyak nevéhez ekkor még gondolat, valamilyen üzenet kapcsolódik, fokozatosan válnak a szavak csak a jelentésük hordozóivá. Itt nem egyszerű szavak kimondásáról van szó, hanem az egyszavas mondatok megjelenéséről, szómondatokról, amelynek reflektáló célja van (Vajda, 1999).

Az első szavak megjelenése után a szókinccs intenzíven gyarapodik, szinte ugrásszerű növekedésnek indul. Egyre több olyan szó jelenik meg, amit a gyermek szabályosan mond ki. Átlagosan 3 éves korra 1000 szót használ, 4 éves korra 1600-at, 5 éves korra 2200-at, majd 6 éves korára 2500 aktív szóra növekszik a szókinccse. A gyermek szókészletében elsőként a

főnevek jelennek meg, majd az igék. Az aktív szókincs ekkor háromszor annyi főnevet tartalmaz, mint igét (Damó, 1993).

Különbséget teszünk aktív és passzív szókincs között. Az aktív és passzív szókincskészletünket a mentális lexikonunkban tároljuk. Passzív szókincsről akkor beszélünk, amikor a szavak jelentésével tisztában vagyunk, azonban nem használjuk a mindennapi beszédünk során. Az aktív szókincs ezzel ellentétben pedig megjelenik a mindennapi beszédünkben (Gósy, 2005).

A szógyarapodás időszakában, ami körülbelül 1,5 éves korra tehető, megjelennek a kételemű mondatok. Nyelvtanilag még helytelen, formátlan, a szavakat szinte csak egymás mellé teszi. Ezzel párhuzamban alakulnak ki a jelentéskapcsolatok (cselekvő és cselekvés: „anya jön”, a birtokos és a birtok: „apa autó”, a dolog és annak tulajdonsága: „piros alma”) (Gósy és Kassai, 1990).

Adamikné Jászó Anna említést tesz arról, az anyanyelv elsajátításának menete folyamatosan vagy ugrásszerűen történik. Ez egyéneenként eltérő eredményeket mutat. Nyelvről akkor beszélünk, ha a gyermek szótagokat mond, és ha a kiejtett hangsornak már jelentése van (Adamikné Jászó, 2006, 25-52).

A gyermek által kimondott mondatok nem hasonlítanak nagymértékben a felnőttek mondataira, azonban utánozza azokat. A felnőtt mondataiból csak az alanyt és az állítmányt alkalmazza, holott feltehetőleg a mondat többi szavát is megérti. Ezt alátámasztják a nyelvtanulásra vonatkozó adatok. Tehát nem azzal függ össze, hogy a gyermeknek kisebb az emlékezeti teljesítménye, hanem a kezdetleges nyelvtannal hozható kapcsolatba, amely a beszédprodukciónak kezdetekor irányítja a beszédet.

A toldalékok megjelenését 2 éves kor tájékára tesszük. Elsőként a tárgyrag jelenik meg, a birtokjel, a -ba, -be, a többesszám jele, majd a helyragok és az igeragok. A nyelvtani szerkezeteket ösztönösen, intuitív módon sajátítja el a gyermek, tehát a szófajokhoz a hozzájuk illő toldalékot teszi (Vajda, 1999).

A gyermek az általa megismert nyelvtani szabályok alapvető eseteit alkalmazza, azaz hozzáilleszti a szavakhoz a toldalékot (mamáé, madárt). Amikor a toldalékolási szabályok kicsiszolódnak, akkor egyfajta túlszabályozottság lesz jellemző a gyermekre, azaz mindenhol az általa ismert formát alkalmazza (alszott-aludt). Később megtanulja a nem alapszabály szerinti kivételes alakok toldalékolását is.

A bonyolultabb nyelvtani szerkezetek megjelenése az óvodás korra jellemző, azaz a 3-6 éves időszakra. Ekkor kezd el használni a mellérendelő összetételek mellett alárendelt összetett mondatokat, megjelenik a melléknév fokozása, valamint az átvitt jelentés elsajátítása. A nyelvi

készség fejlődése a későbbi évekre tehető, azonban ez már nem olyan látványos, mint az első három évben. A gyermek óvodás éveiben tovább bővül a szókincse, egyre hosszabb mondatokat alkot, beszéde egyre inkább a gondolkodás és az ismeretszerzés alapeszközeként szolgál. A kisgyermekkorai beszédhibák a legtöbb esetben 5-6 éves korra, azaz az óvodáskor végére spontán rendeződnek (Gósy és Kassai. 1990).

2.2. A beszédfejlődést befolyásoló tényezők

*A kommunikáció a legfontosabb gyógyító eszköz,
amely a birtokomban van, és ennek mesterévé kell válnom.*

Lukács Liza

A nyelv az ember természetes kommunikációs képessége, elsajátítása a legtöbb esetben spontán módon történik, amire minden egészséges gyermek képes.

Réger úgy vélekedik az anyanyelv elsajátításáról, hogy a társas kapcsolatok nélkülözhetetlen szerepet töltenek be. Ezek hiányában nyelvi zavarok jönnek létre. A nyelv elsajátításához beszélő környezetre van szükség (Réger, 2002, 2).

Kiss Jenő elmélete szerint a nyelvi mintát az elsődleges szocializációs színtér alapozza meg. Ez a fajta tanítás nem tudatosan történik, hanem tudattalanul, amikor is a gyermek a szüleit utánozza, és ezáltal különböző viselkedésformákat és beszédmódokat sajátít el. Manapság a nyelvi szocializációt befolyásolják a megjelent Információs-Kommunikációs Technológiai (később IKT) eszközök. Ezalatt a gyermekműsorokat, meséket kell érteni, amelyeket különböző eszközök segítségével közvetítünk a gyerekek számára. Ezek az eszközök átvették a szülők mesemondásának szerepkörét, ezáltal a műsorok mintaadóvá váltak a gyerekek számára. A családtagok egymás közti kommunikációja is lecsökkent, a gyermek pedig egy másodlagos szocializációs közegbe kerül, ahol egy homogén nyelvhasználatot sajátít el (Kiss, 2002, 89-90).

Kiss Jenő írásának olvasása közben én is teljesen tudtam azonosulni gondolatával, miszerint a gyermekek elsődleges beszélő környezetét nem az őt körülvevő közvetlen környezete adja, hanem az IKT eszközök egyike, vagy akár egyszerre több is. Gyermekközösségekben megfigyelhető, hogy számtalan kisgyermek használ idegennyelvű kifejezéseket játéka közben. Több kisgyermeknél felfigyeltem erre, és amikor a szülőkkel beszélgetek, akkor tesznek említést arról, hogy a gyermek a meséket idegen nyelven hallgatja.

„Az anya-gyermek kapcsolatnak nagy jelentősége van a nyelvi kommunikációs készség fejlődésében” (Sugárné Kádár, 1986, 10).

A beszélő környezet minősége között is teszünk különbségeket. A legnagyobb szerepet egy gyermek nyelvi fejlődésében az anya, vagy a gyermeket közvetlen gondozó személy tölti be. Kutatások kimutatták, hogy a különböző iskolázottságú anyukák gyermekeinek beszédfejlettsége eltérő eredményt mutat. Az iskolázatlan, vagy alacsony iskolázottságú édesanyák gyermekei alacsonyabb eredményt értek el. Azaz az anyai beszéd minősége hatalmas hatással van a gyermek nyelvi fejlődésére (Réger, 2002, 115).

A beszédtevékenység összetett folyamat, amely négy részre osztható: légzés, hangadás, kiejtés és kifejezés. A jó hangadáshoz nélkülözhetetlen a megfelelő légzés. A kiejtés forrását a jó hangadás biztosítja. Ezután foglalkozunk a kiejtéssel, majd a kifejezés gazdagításával. A jó beszéd alapjául a biztonságos légzést tekintjük, amelynek folyamata egy gyorsabb és mélyebb beléggzéssel, majd egy hosszabb kiléggzéssel történik (Montágh, 2001, 7-28).

Fontos megemlíteni a nyelvi tehetség fogalmát, ami az átlagnál gyorsabb ütemű nyelvi fejlődést jelent egy kisgyermek esetében. Ezen tehetséggel rendelkező gyermek különös képességeket képvisel a nyelvhasználatban, gazdag szókincsrel rendelkezik, ezáltal differenciát a szóhasználatában, kifejezőképessége jó, összefüggéseket magyaráz meg, hosszú mondatokat alkot, a verbális emlékezőképessége jó, a betűk és a számok iránt korábban érdeklődik, mint kortársai, szívesebben játszik idősebb társaival, de egyedül is jól eljátszik, konfliktusait verbálisan oldja meg (Podráczky, 2012, 28-33).

A kiemelten tehetséges gyermekre is megfelelő időt kell szánnia egy óvodapedagógusnak, valamint megfelelően törődni igényeivel is. Általa motiválhatóak lehetnek a valamilyen hátránnyal vagy lemaradással küzdő kortársai is.

2.3. Az óvodáskorú gyermek beszédének jellemzői

*Az anyanyelv olyan örökké üde virágos rét,
ahol könnyű a járás,
és még a sóhajtás sem hoz zord időt.*

Tar Károly

Az óvodáskorú gyermek beszédére pozitív hatással van a társas kapcsolatok kialakulása. Az óvoda megkezdése után a gyermek sokféle kommunikációs helyzetbe kerül, amely elősegíti beszédének aktivitását. A fejlődést előremozdítja a társas kapcsolatok iránti érdeklődés, a játék, a játékon belüli együttműködés vagy versengés, érdeklődés a környezete iránt. Megállapíthatjuk tehát, hogy a társas kapcsolatok gyarapodása, az ingergazdag tárgyi környezet, a megismerési vágy fokozódása, valamint a gondolkodás fejlődése nagy szerepet tölt be a beszéd fejlődésében.

A szituatív mellett a kontextusos, azaz összefüggő beszéd is megjelenik az óvodáskorban, amely több pszichikus funkciónak köszönhető: az emlékezet és a képzelet, empátikus készség (tapasztalatokkal jön létre), gondolkodás. Ebből adódik, hogy a gyermek képes mások helyzetébe beleképzelni magát, elvonatkoztatni önmagától (Balogh, 2005, 200).

Gósy Mária megfogalmazása szerint a gyermeki beszédmegértés jelentősen különbözik a felnőtteket szintjétől. A gyermeknek vizuális információk kellene a beszéd megértéséhez: a beszélő szájának mozgása, hangképzése, mimikája. Ezen kívül saját logikáját, értelmező képességét, valamint érzelmeit használja segítségül. A beszéd megértését a gyermek aktuális fizikai és pszichés állapota is befolyásolja (Gósy, 2005, 401).

„A gyermek beszédében az adott eseménynek azt a részletét ragadja ki és hangsúlyozza, amiről ő úgy gondolja, hogy a legfontosabb és legérdekesebb. Választását érzelmi alapon teszi meg. Emellett az óvodás elsősorban a felnőttel lép kapcsolatba, ő az, aki motiválja, hogy megnyíljon, megszólaljon, beszéljen és meséljen. Később az itt elsajátított mintákat alkalmazza a kortárskapcsolatok kialakítása során. A játék, mozgás, ritmus, érzelmek és beszéd között összefüggés figyelhető meg ebben a korban. Így az egyszerű, ritmikus mozdulatsorokkal kísért ősi, népi mondókák, népi körjátékok, kiszámolók és felelgetős játékok mind-mind a nyelv és kommunikáció fejlődését szolgálják” (Sugárné Kádár, 1986, 196).

Folyamatos mennyiségi és minőségi fejlődésen megy keresztül a kisgyermek nyelvhasználata ebben az időszakban, amely során a legtöbb nyelvi szint érintett: fonetika, fonológia, morfológia, szintaktika, pragmatika) (Tancz, 2011).

3. A játék meghatározása

*„A gyermek szemében a játék nem játék,
hanem felnőttesen komoly foglalkozás.”*

Michel de Montaigne

Magát a játék szót a mindennapi életben többféleképpen is értelmezhetjük: megjelölünk vele tevékenységet, sokféle cselekvést; jelenti az eszközként használt tárgyat; ezzel a szóval jelöljük a mindennapi élet számos megnyilvánulási formáját is (vígjáték, színjáték, valaminek van „játéka” stb.).

A játék pontos meghatározása nem könnyű, mert különböző vélemények alakultak ki róla az idők során. Az eltérő vélemények kialakulásának háttérében az állhat, hogy a játékot eltérő szempontok szerint vizsgálták, illetve megmagyarázható még a világról és az emberről alkotott nézetek különbözőségével. Abban azonban egyetértenek, hogy a játéktevékenység megfigyelésével hasznos információkat tárunk fel: megismerjük a játék háttérét, annak

indokoltságát, fontosságát, szerepét. A megfigyelés segítségével lehetőségünk van a játékhöz módszereket kapcsolni, amelyek tudatos használata pedagógiai célokhoz vezet (Millar, 1997).

A játék nem csak az emberre jellemző, attól függetlenül, hogy a sajátos tevékenysége. Az állatok is játszanak, ami az ösztönös tevékenységük alapformájával függ össze. Az ember játéka abban különbözik az állatétól, hogy azzal hatni tud környezetére, valamilyen változást idéz elő a valóságban.

„A játék külső céltól független, önmagáért való tevékenység, amelyet örömszerzés kísér. A gyermek játéka egy olyan öntevékenység, amely szabad akaratára épül, és általa érvényesül az önkifejezése” (Kovács és Bakosi, 1995, 41).

A játék, mint sajátos emberi tevékenység jelen van az ember egész életében. A játék a gyermeknél létevékenység, ami azt jelenti, hogy ez a fő tevékenységi formája, ebben fejlődik a személyisége.

Az emberi tevékenység egy olyan sajátos formája a játék, amely életünk során különféleképpen megjelenik, végigkíséri egész életünket. A mindennapi tevékenységeinkkel párhuzamba hozható. Munkák során nem csak a szükségleteinket elégítjük ki, hanem számtalan játékos elemet is tartalmaz. Összehasonlítható a vallással, amely szintén tartalmaz a játékhöz kapcsolódó tartalmakat. Ilyenek még a művészetek is, a játékhöz hasonlóan a hétköznaptól elkülöníthető, fiktív világot teremt, de más eszközökkel, mint a játék. A gyermek játéktevékenysége során is megfigyelhetjük, hogy a bármely cselekvése lehet játék, vagy tartalmaz játékos elemeket. Minden élménye, tapasztalata kiválthatja a játékot, egy gyermek számára minden lehet játék, azonban nem minden az. Adott viselkedés lehet, hogy egyszer játék, másszor pedig nem. A kettő közötti különbséget a játék öröme teszi lehetővé (Játék pszichológiája és módszertana. >URL: <http://ovodaivilag.hupont.hu/54/a-jatek-pszichologiaja-es-modszertana#ixzz5r28rctNY>).

Az esztétikai játékelméletek szerint a játék és a művészet kritériumai azonosak és mindkettő cél nélküli, önmagáért való tevékenység. Képviselői C. Götcze, K. Lage, Rudolf Steiner.

Különbséget kell tennünk a játék és a játékosság között. A játék egy tevékenység, a játékosság pedig egy magatartási forma. A játékosságot más, a játéktól különböző tevékenységeknél alkalmazzuk, amely segítségével a gyermek egész személyiségét fejlesztjük. Erre példa a játékos tanulás.

A játék egy szabadon választott tevékenység, nincsen benne kényszer, minden korosztályra jellemző. Értelmezése és a betöltött szerepe életkoronként eltérő. Óvodáskorban alapvető tevékenység, szükséglet, iskoláskorban már a szabadidőben zajló cselekvés, ifjúkorban a

sporttevékenységek tekinthetők játéknak, felnőttkorban pedig szórakozásként jelenik meg (Maszler, 2002).

A gyermek legfőbb tevékenysége 7 éves koráig a játék, ezért minden olyan felnőttnek, aki gyerekekkel foglalkozik ismernie kell a játék sajátosságait, valamint támogatnia kell a gyermeket a játéktevékenysége során (Stöckert, 2011). „A gyermek életében a játszás igen komoly és lényeges tevékenység, életmód, sőt módszer, amivel a világban való létet, a növekedés, felnőtté válás fontos lépéseit tanulják” (Stöckert, 2011, 13).

A játék során a gyermek ismereteket, tapasztalatokat szerez az őt körülvevő világról, segítségével tanul meg alkalmazkodni a környezetéhez és a játék, számára az önkifejezés fontos eszköze. „A gyermek úgy játszik, ahogy életkora és fejlettsége meghatározza, úgy fejlődik, ahogy játéka segíti ebben” (Maszler, 2002, 18).

3.1. A játékpedagógia története

*„A játék jutalmát, örömét maga gerjeszti,
nem kell hozzá „eredmény”, jutalom.”*

Vekerdy Tamás

A játék betöltött szerepe és a róla alkotott vélemények koronként eltérőek, amelynek oka a kor világnézeti szemlélete, illetve a gyerekekről kialakított kép. A gyermekek játéka mindig azonosult az adott kor szellemével, játékuk attól függött, hogy a felnőttek mit engedtek nekik. Az ősi társadalmakban a gyermekek már 3-4 éves koruktól részt vettek a felnőttek munkájában (kisebb állatokra vadásztak, csigákat gyűjtöttek). Ekkor még nem volt szükség játékra, mert a gyermekek a felnőttek munkatevékenységeiben ténykedtek. Ez volt jellemző a társadalomfejlődés korai szakaszaira, a társadalmi fejlődés magasabb szintjén a munkamegosztás rendjében volt már igény a változtatásra. A gyermekek már nem vehettek részt a bonyolultabb munkák végzésében, ezzel pedig a gyermekkor egy teljesen új fordulatot vett. A felnőttek munkaeszközeinek kicsinyített másával játszottak a gyerekek, létrejöttek gyermekközösségek (Maszler, 2002).

- Platón (Kr.e. 427-347) Fontosnak tartja a jól megválasztott játékot, mivel játékban mutatkozik meg az ember hajlama, és a játék az életre való felkészítésnek a fontos eszköze (Horca és Bóka 2013. >URL: <http://www.jgypk.hu>).
- Arisztotelész (Kr.e. 384-322) Játékkal megelőzhető a tunyaság, a lustaság kialakulása. Hangsúlyozza, hogy a játék nem lehet túlságosan fárasztó, de nagyon kényelmes sem. Kiemeli az erkölcsi szempontból kifogástalan mesék, elbeszélések jelentőségét (Uo.).

- Quintilianus (?35-116) A tanítás fontos eszközének tartja. Felismeri a játék és tanulás kapcsolatát: játék közben sokat tanul a gyermek, mert a játék maga a tanulás (Uo.).
- Szent Augusztinus (354-430) A játék fölösleges, haszontalan tevékenységnek minősült, a gyermeki léhaság, könnyelműség, lustaság eredményeként, vagy bizonyítékként volt feltüntetve (Uo.).
- J. A. Comenius (1592-1670) nevéhez kapcsolódik az első kisdidaktikával kapcsolatos pedagógiai szakkönyv, az Anyaiskola megírása is. Megfogalmazza, hogy a szülők feladata, a gyermek tevékenységi vágyának kielégítése, és ebben nem szabad a gyermeket korlátozni: *„hanem inkább, módot kell adnunk arra, hogy állandóan tevékenykedjen, segítenünk kell rajta, hogy ésszel tegyen mindent, s minden cselekvésből mintát kell adnunk.”* Comenius foglalkozik először a játékszerek osztályozásával is. Megfogalmazza a játékos elvét, a játékot nemcsak kisgyermekkorban tartotta fontosnak, hanem ifjú korban is, mert *„a játék éppúgy használ a test egészségének, mint a lélek gyarapodásának. Úgy kell játszani, hogy játékaink a komoly tevékenységeknek előjátékai legyenek”* (Uo.).
- J. J. Rousseau (1717-1778) a természeti nevelés híve. Szemléletében fontos helyet kap a játék és a mozgás, mivel a neveltet képessé kell tenni arra, hogy *„érezze a szabadságot mozdulataiban”* (Uo.).
- F. Fröbel (1782-1852), XIX. századi neves pedagógus, aki részletesen foglalkozik a játék nevelő hatásával. *„Minden jónak forrása a játék. Az a gyermek, aki szívvel, lélekkel, maga tevékenyen, csöndesen, kitartóan, a testi elfáradásig kitartóan játszik, egészen biztosan szívvel-lélekkel, csöndesen, kitartóan dolgozó és a mások s a maga javát önfeláldozóan művelő emberré fog válni.”* A játék nevelő hatásai közül kiemeli a munkaszeretetre nevelést, melyet összekapcsol a vallásos neveléssel, de az értelmi, és erkölcsi erők fejlesztésében is hangsúlyozza a játék szerepét. Fröbel felismeri a közös játékban rejlő lehetőségeket, sürgeti a játszóterek létrehozását. Játéktevékenységek egész sorát határozza meg (Uo.).

A XIX. század végén megjelennek különböző reformpedagógiai irányzatok, melyekben kisebb-nagyobb hangsúllyal szerepel a játék (Maria Montessori, Célestin Freinet, Rudolf Steiner - Waldorf pedagógia) (Kovács és Bakosi, 1995).

3.2. A játék sajátosságainak jellemzői

*„A játék éppúgy használ a test egészségének, mint a lélek gyarapodásának.
Úgy kell játszani, hogy játékaink a komoly tevékenységeknek előjátékai legyenek.”*

A játék **spontán**, a gyermek szabadon választott, minden külső kényszertől mentes tevékenysége. Nincsen cél, azért játszik, mert játszani jó. Ezenkívül **örömforrás**, amely a játék lényegéből adódik, abból a tulajdonságából, hogy a játék önmagáért való. A gyermek magában a tevékenységben látja az örömforrást, nem az a fontos, hogy milyen eredményt ér el, hanem maga a cselekvés. A folyamat a fontos, a végeredmény elhanyagolható. A játék öröme fakadhat a kellemes élmény újraéléséből, de jelentheti a kellemetlen érzésektől való megszabadulást is, ami szintén okozhat örömet, hiszen az ismétlés által csökken a feszültség. Feszültségének kiváltó oka lehet az, ha hosszú ideig nem tudja mozgásigényét kielégíteni. Ez a viselkedésében, magatartásában fog megnyilvánulni. Ezenkívül lehet még a kíváncsisága, a kutatói késztetés, valamint az, hogy maga akarja végezni az adott cselekvést. A játék egy **sajátosan céltudatos tevékenység**, mindig a gyermek belső feszültségeiből, közvetlen indíttatásaiból ered, célja labilis. A gyermek játékát nagyon komolyan veszi, illúziója játék során olyan erős, hogy szinte azonosul a játékban előforduló szerepekkel. A **komoly játék** (ernstspiel) fogalma W. Stern (1871-1938) német pszichológus nevéhez fűződik. A valóság és a fikció keveredik a játék során, viszont a gyermek tudatában ez elkülönül egymástól, ezt nevezzük **kettős tudatnak**. Játék során a gyermek realitásérzéke nem veszik el. Az **utánzás** a játék egyik kiindulópontja, azonban nem minden utánzás jelent játékot. Jellemző a játékra az **alakíthatóság**, azaz a tartalmát szabadon változtathatja, résztvevőit módosíthatja, szabadon lehet kis- és belépni a tevékenységbe. Egyik legfőbb tulajdonsága a játéknak, hogy **fejleszti a személyiséget**. Itt azt vesszük figyelembe, hogy a játék hogyan hat a gyermekre. A játékhoz szükséges megteremteni a meghitt, bizalmas légkört, amellyel kielégítjük a szeretet szükségletét a gyermekben. A tisztelet és önbecsülés iránti igénye a gyermeknek teljesül azáltal, hogy emberi méltóságát tiszteletben tartjuk. Saját elképzeléseinek megvalósításával kielégítjük az önmegvalósítás szükségletét. A képességek kibontakoztatásának alapja a gyakorlás, ezáltal lehetővé tesszük a testi, értelmi és szociális képességek fejlesztését is. A személyiségfejlesztés az egyik legfontosabb feladata a kisgyermekkel foglalkozó felnőttnek, ehhez tudatos munkát kell végeznie. Ehhez ismeretekre van szükség a játékról, annak a személyiségre gyakorolt hatásairól, hogy egyes játéktípusok/játékhelyzetek mely területeket fejlesztik (komplex módon fejleszt). A fejlesztés intenzitása nem egyenletes egy adott csoporton belül, ezért van szükség differenciálásra. A személyiség fejlődése a játék fejlődését vonja maga után (Maszler, 2002).

3.3. A játékok felosztása

„Hacsak lehet, játszik a gyermek.

Mert végül a játék komolyodik munkává.

Boldog ember,

ki a munkájában megtalálja a valamikori játék hangulatát.”

Sütő András

A legelterjedtebb a pszichológiai alapú felosztás: gyakorlójáték, ahol a műveletvégzés öröme maga a tevékenység; szimbólum-játék; szabályjáték.

A játék tartalma szerint megkülönböztetünk négy játékfajtát: **gyakorló vagy funkcionális játékok, szimbolikus játékok, konstruáló játékok és szabályjátékok.** Gyakorló vagy funkcionális játékok alatt értjük a különböző mozgások, valamint az érzékszervek játszó begyakorlását, különböző anyagokkal folytatott játékot, tárgyak és eszközök rakosgatását, a hang és beszéd játékos gyakorlását. Szimbolikus játékok az utánozó játékok, szerepes játékok, tematikus játékok, bábjátékok, dramatizálás vagy fantáziajátékok. Konstruáló játékok az építőjátékok, barkácsolás, konstrukciós játékok. A mozgásos-, értelemfejlesztő-, népi-, társas-, számítógépes- és speciális fejlesztő játékok pedig a szabályjátékok csoportjába tartoznak.

A játék kezdeményezője lehet a kisgyermek, aki spontán módon, illetve szabad játék kapcsán kezdeményezhet játékot. A pedagógus vagy más felnőtt is lehet a játék kezdeményezője.

A játék interaktivitása szerint az alábbi felosztás állapítható meg:

- magányos játék
- gyermekek játéka csoportban
- gyermek-gyermek játéka párban
- gyermekcsoport-felnőtt játéka
- gyermek-felnőtt játéka párban

A játék múltja, hagyománya és történetisége szerint is teszünk különbséget a játékok között. A régi idők játéka alatt értjük a történelmi, harci játékokat, valamint a népi játékokat. A jelen játéka a mindennapjainkból származó játékok, a jövőbe mutató, modern játékok pedig a fantasztikus játékok, a technika új vívmányait megjelenítő vagy alkalmazó játékok.

A **gyakorló vagy funkcionális játék** 1 éves kor után jelenik meg, a képzeleti alkotójátékon belül a művelethangsúlyos játékok közé tartozik. Lényege, hogy a tárgy mozgatásával vagy akár a hangok, szavak ismételtetésével egy kitalált vagy utánozott tevékenységet gyakorol a gyermek (2-3 éves gyerek tevékenységére jellemző, de 6-10 éves gyerekeket is érint). A csecsemő cselekvéseiről (gőgicsélés, fej- és kézmozgások, tárgyak érintése, csörgörázás stb.) önmagában nem, csak a tényleges működés ismeretében dönthető el, hogy ismerkedés vagy

játék. Az odafordulás, figyelem, a vizsgálódás még nem játék, hanem akkomodációs erőfeszítés.

Piaget szerint a játék akkor alakul ki, amikor a gyermek a jelenséget megérti, és már nem ösztönzi felfedezésre, azaz a gyermek a maga örömeire ismétli meg a tevékenységet.

A gyermek első játéka csecsemő- és kisgyermekkora tehetőek (0-2 éves kor között). Megjelenésének feltétele a fogóreflex oldódása, valamint a szem-kéz koordináció. Ilyen játékok a saját testével, hangokkal, mozdulatokkal való játszás, helyválttatás (mászás, kúszás, gurulás), manipuláció tárgyakon (romboló játék, tárgyak szétszedése) (Maszler, 2002).

A gyakorló vagy funkcionális játék mozzanataiban Millar három szakaszt különböztet meg: exploráció, manipuláció, elaboráció. Exploráció, azaz felfedezés, felderítés. A cselekvés tapasztalatok szerzésére, megértésre irányul, ez egy kísérletező, kutatómanipulációs szakasz. A manipuláció kézzel végzett cselekvést jelent, a gyakorló vagy funkcionális játék szakaszára a legjellemzőbb. Magasabb szintű játékba való átmenet szakasza az elaboráció, azaz információk, érzelmi feszültségek eredményes feldolgozása (Millar, 1997).

A **gyakorló vagy funkcionális játék** jellemzője a funkcióöröm: „Az vagyok, amit működtetni tudok.” A gyermek ezekben a játékokban számos készséget sajátít el, ami nélkülözhetetlen. Megtanulja tekintetét fókuszálni, a tárgyakat elválasztja a saját cselekvésétől, gyakorolja az ülést, a mászást, a kúszást, megtanul járni. Mozdulatai egyre összerendezettebbé válnak, tapasztalatokat szerez a téri viszonyokról, megismerkedik a tárgyakkal és azok fizikai tulajdonságaival (kicsi, nagy, sima, érdes, hideg, meleg, puha, kemény, koppan, csattan, csörren, könnyű, súlyos...). Ok-okozati összefüggéseket ismer fel, egyre önállóbbá válik. Játékával összhangban bontakoznak ki érzelmei, kialakul önbizalma, fejlődik a finommotorikus koordinációja, valamint fejlődnek beszédfunkciói. Az első szociális érintkezésre vonatkozó tapasztalatokat is a gyakorló vagy funkcionális játék során szerzi meg (Millar, 1997).

A **szimbolikus játék** jellemzően az óvodás korra tehető, amikor a gyermek a tárgyakkal különféle mozgásokat hoz létre (manipulál; explorál, szenzomotoros tapasztalatokhoz jut; konstruál, tárgyakkal helyettesít más tárgyakat; szimbolizál, szimbólumokat alkot). A játék öröme ebben az időszakban az illúzió, az utánzás és az alkotás, másnak lenni érzése: „Az vagyok, aminek el tudom képzelni magam.” (Piaget)

A szimbolikus játék a „mintha-elem” működése után jelenik meg, azaz a gyermek a szenzomotoros sémáktól a képzeleti sémákig eljut, képesség válik a belső reprezentálásra. Kialakul a kettős tudata, helyzeteket és dolgokat helyettesít, eltávolodik a konkrét cselekvésektől, ahol a valóság megértésében hézag van, ott pótlást keres. A szimbolikus játékok

egyik csoportjába tartozik a **szerepjáték, bábozás és dramatizálás**. Másik csoportja a **konstruáló játékok**, azaz **építőjátékok, barkácsolás és konstrukciós játékok**. (Piaget)

Mérei Ferenc vizsgálta szerint a játékszínterek a következőképpen alakulhatnak:

1. **Magányos semmittevés:** a gyermek egyedül van, nem játszik, figyel valamit
2. **Magányos semmittevés a csoportban:** többen vannak együtt, de a megfigyelt gyermek nem csinál semmit, csak figyel valamit
3. **Magányos játék:** A gyermek egyedül játszik
4. **Mások szemlélése:** a gyerek valamelyik társának játékát figyeli
5. **Őt szemlélik.** A megfigyelt gyermeket egy másik gyermek figyeli
6. **Csoportos semmittevés:** két vagy több gyermek együtt van, de nem csinálnak semmit
7. **Csoportos együttlét, együttes tevékenység nélkül:** Egy csoportban vannak, de nincs közös tevékenység, mindenki mást csinál
8. **Csoportos szemelés:** Egy csoportban vannak és mindannyian csak szemlélődnek
9. **A csoport együtt tevékenykedik:** a csoport együtt tevékenykedik, de a megfigyelt gyermek egyedül játszik
10. **Együtt mozgás:** egyforma cselekvést végző gyerekek csoportja, csak a mozgás azonossága révén tartoznak össze
11. **Tárgykörüli összeverődés:** tárgyakat néznek, mozgatnak, anélkül, hogy szervezett tevékenység lenne
12. **Összedolgozás:** a gyerekek együtt működnek, de tevékenységük nem szervezett, játékuknak nincs vezetője
13. **Szereposztásos tevékenység:** a szerepek megfigyelhetők, a cselekvésük szabja meg a szerepet
14. **Szervezett együttes tevékenység:** a szerepek jól körvonalazódnak, a játék a szerephez kötött, van vezető.

A módszer segítségével a gyermekek játékanak alakulását hatékonyan végig kísérhetjük, aminek köszönhetően könnyebben készíthetünk egyéni fejlesztési tervet (Mérei, 1989).

A kommunikációs szerepek vállalására számtalan oka lehet egy kisgyermeknek. A kommunikációs igénye, kellemetlen élmények eljátszása, betölthetetlen szerepek eljátszásának kívánsága, kellemes élmények újra élesének vágya, új ismeretek alkalmazása, érzelmek vagy indulatok „kijátszása”, mesealakokkal való azonosulási vágy. A szerepjáték elsődleges pedagógiai funkciója, a feszültségoldás és az ebből fakadó öröm. Ez segíti a gyermek lelki higiéniájának megteremtését, belső harmóniájának, nyugalmanak kialakulását.

A **konstruáló játék** átmenet a játék és a munka között, ezért főként nagycsoportra jellemző, hogy elkülönül a szerepjáráktól. A konstruáló játék során a gyermek olyan tárgyszerű alkotásokat hoz létre a környezet tárgyait, valamint eszközeinek felhasználásával, amely éppen aktuális játékához, vagy éppen az alkotás örömeért teszi.

Az építójáték az egyik legegyszerűbb formája a konstruáló játékoknak. A gyermek alkot, valamit épít, kapcsolódás nélkül illeszti egymáshoz az építőelemeket.

Barkácsolásról akkor beszélünk, amikor a gyermek eszközök, különböző anyagok, szerszámok segítségével készít különféle tárgyakat.

Konstruációs játék, amikor gyári, félkész elemeket használ fel a gyermek meghatározott céllal, épít (Lego, Duplo).

A játékfajta között megemlítettük a **szabályjátékot**, amelynek lényege a készen kapott, hagyományosan kialakított szabályok betartása, amely nélkül a játék felborul. A szabályjáték növeli az akaraterőt és az önfegyelmet, levezeti a belső feszültséget, megerősíti a társas kapcsolatokat. A játék öröme abból adódik, hogy a feszültség és a megnyugvás folyamatosan váltakozik. A szabályjátékok egyik legnépszerűbb formája a társasjátékok.

Említést teszünk még a **didaktikai játékokról** is, amely a játék elemeinek felhasználásával segít szert tenni új ismereteke és azok alkalmazására, gyakorlásra, összefüggések megértésére, fogalmak kialakítására. Csoportos, egyéni és frontális formában is egyaránt alkalmazhatók (Millar, 1997).

3.4. A játékhoz szükséges feltételek

„A gyerekek (...) a játék élvezetéért játszanak oly elmélyülten: az igazi tevékenységek felnőtkorban is önmagukban jutalmazók.”

Szendi Gábor

Ahhoz, hogy a játékhoz szükséges feltételeket megteremtsük, szükség van külső és belső, vagy objektív és szubjektív tényezőkre. Az egyik legfontosabb belső tényező az egyén belső motivációra, amely cselekvésre, gondolkodásra készíti. A belső tényezők megfelelő működéséhez nélkülözhetetlen a külső tényezők megléte is. A megfelelő feltételek biztosítása által jut el az egyén a megfelelő fejlettségi szintre, ennek hiánya akadályozza a kognitív fejlődést, maradandó károsodást okozhat. A feltételek megteremtésért a felnőtt vagy a pedagógus felel (Stöckert, 1997).

A következő tényezőket nagyon fontos figyelembe vennünk, amikor a gyermekek számára játékot kínálunk:

3.4.1. A gyermek vagy gyermekcsoport fejlettségi szintje, az egyén személyisége

Meghatározza, hogy a gyermek milyen készségeket és képességeket sajátít el. Ahhoz, hogy a fejlődés megfelelő legyen, figyelembe kell vennünk, hogy a gyermek mikor jut el arra a fejlettségi szintre, hogy az adott készséget elsajátítsa.

3.4.2. Motiváció

Számos tevékenységet hajtunk végre, amiért nem jár jutalom, tehát a cselekvést önmagáért végezzük. Ilyen a gyermekek játéka is. A felnőttek esetében lehet akár a szórakozásból végzett testmozgás vagy zenehallgatás is. Kielégülést ebben az esetben a cselekvés kellemes hatásai nyújtanak, ezt belső motivációnak nevezzük. „Olyan belső készítés, amely magában a cselekvésben és az információfeldolgozásban rejlik” (Stöckert, 2011, 30).

A belső készítésből/motivációból létrejött cselekvéseket tapasztalatok szerint nem célszerű kívülről jutalmazni, mert az egyént önállótlanná alakítja, csökkentheti az érdeklődést (H. Pink és Daniel, 2010).

A belső készítés, amely a cselekvést kiváltja feszültséget okoz, és ezt a feszültséget a lehető leghamarabb igyekszünk csökkenteni. Előfordul azonban, hogy akadályba ütközünk az ösztönös készítés gyors kielégítése során, egyes tényezők esetleg lassíthatják a folyamatot. Ahhoz, hogy ez a feszültség csökkenjen, ilyen esetekben valamiféle pótcselekvésre van szükség, vagy kerülő utat keresünk. Ilyen a játszás is (Stöckert, 2011).

3.4.3. A pedagógus személyisége

A pedagógus személyisége nagy hatást gyakorol a gyermek fejlődésére, a feltételek alakulására. Figyelembe kell vennie a játék sajátosságait, valamint azt, hogy játékaival mintát mutat a gyermekek számára. Fontos, hogy kellő kreativitása legyen, ami segíti céljai megvalósításában. Mindenképpen szükséges, hogy a pedagógus empatikus legyen, magatartása legyen ösztönző, törekedjen a gyerekek önállóságára, buzdítsa és bátorítsa őket. Erősítse a kialakult baráti kapcsolatokat, valamint törekedjen az új lehetőségek kialakítására. A konfliktushelyzetekbe csak szükség esetén avatkozzon be, törekedjen az önálló megoldásra. Magatartásával folyamatosan nyújtson példát, törekedjen a közvetett, játékon keresztül történő fejlesztésre. Hagyatkozzon a gyermekek élményeire, közös emlékekre, mindig utaljon vissza régebbi eseményekre, működjön együtt a gyermekcsoport életével. A gyerekek viselkedését ne minősítse, mutassa inkább a követendő példát. Szükség esetén avatkozzon be a gyermekek játékába, akár szerepvállalással, akár ötletadással segítse a játéktevékenységet (Maszler, 2002).

3.4.4. Játsszótársak

A kisgyermek első hat évében a felnőttel való kapcsolata nagyon meghatározó a fejlődésében. Az újszülött első játszótársa az édesanya, majd az elsődleges szocializációs szintér, azaz a család. A gyermek kompetenciájának az alapját képezi az édesanyával kialakított

kapcsolata, tehát fontos, hogy az anya hogyan reagál az újszülött jelzéseire. Az is meghatározó, hogy a gyermek milyen környezetben nő fel. A kapcsolatok minősége a fontos, és nem a mennyisége. Az óvodáskorban a gyermekek játéka még mindig felnőttközpontú, de már kortársaikkal is alakítanak ki kapcsolatot. Az óvodáskor végére ez a felnőttközpontú játék lecsökken. A játék közben szerzett élmények, tapasztalatok és kapcsolatok sokkal erősebbek lesznek. A kortársakkal való játék során a gyerekeknek lehetőségük nyílik az összehasonlításra és az önbemérésre (Stöckert, 2011).

3.4.5. Léggör

Kiegyensúlyozott, biztató és biztonságot sugalmazó léggör megteremtése játék során nagyon fontos. A kialakított léggört a pedagógus személyisége és temperamentuma határozza meg (Maszler, 2002).

3.4.6. Élmény

Egy kisgyermeknek minél több az élménye, előzetes tapasztalata, annál gazdagabb lesz a játéka is, mert a játék alapját az élmények adják. Annak a kisgyermeknek, akinek kevés a tapasztalata és az élményanyaga, annak a játéka is szegényes lesz. A gyermek játéka során számtalan negatív élmény és tapasztalat jelenik meg, ezért is fontos, hogy a felnőtt megfelelően, empátiákkal kezelje a gyermek játékát. A pedagógus feladata, hogy a gyermekek napirendjét, életét úgy alakítsa, hogy minél több élményre és tapasztalatra tehessenek szert. Ezeket az élményeket fontos, hogy közösen éljék át és minden estében valamilyen formában dolgozzák fel (dramatizálás, barkácsolás, konstruálás), ezzel tehetik tartóssá az élményt. Figyelni kell arra, hogy megfelelő mennyiségű ingerek ériék a gyerekeket, a túl sok inger nem tudja a gyerekek megfelelően feldolgozni, a kevés inger pedig nem eredményez fejlődést. Szükség van arra, hogy egy-egy élményre a gyermekek ráhangolódjanak, elmélyüljenek benne. Biztosítani kell az élmények újra alkotásának lehetőségét, valamint a feldolgozást. Egyénenként eltérő, hogy az egyes tapasztalatok, élmények hogyan jelennek meg a gyermekek játékában, hiszen nem egyformán fogadják be azokat (Maszler, 2002).

3.4.7. Hely

A játékhoz szükséges megfelelő helyet biztosítani, ehhez azonban tudni kell, hogy melyik játék mennyi helyet igényel, valamint, hogy milyen korú gyermekek játszáik. A hely legyen gyorsan kialakítható, lehetőleg kevés szervezéssel járjon, biztonságos és megfelelő méretű legyen, illetve az egészségügyi előírásoknak feleljen meg (Stöckert, 2011).

3.4.8. Eszközök

Játékeszköz lehet bármi, ami a játékunk során felhasználunk. A játékeszközök mindig esztétikusak, könnyen tisztíthatóak, megfelelő méretűek és mennyiségűek legyenek,

megfeleljenek az egészségügyi előírásoknak. A játékok mindig a gyermekek életkorához igazodjanak, illetve figyeljünk arra, hogy betöltse azt a funkciót, amit el szeretnénk érni vele (Stöckert, 2011).

3.4.9. Idő

Biztosítani kell a játékhoz a megfelelő mennyiségű időt. Igyekezzünk a játékot mindig befejezni, megfelelően lezárni (Stöckert, 2011).

3.5. Játék és tanulás kapcsolata

*„A játék csak egy másik változata a munkának;
összes formájában bensőséges szerepet játszik
az emberi tudás felhalmozásában.”*

Ray Kurzweil

Azokat a tapasztalatokat, képességeket, személyiségének fejlődését, amelyeket a gyermek a játék során szerez, tanulásnak tekinthetjük. A tanulás képességéhez szükség van a biológiai érés folyamatára, amely lehetővé teszi a gyermek számára, hogy bonyolultabb ingereket is be tudjon fogadni és feldolgozni. Spontán és szándékos tanulás között teszünk különbséget. Az ember akaratán kívül folyamatosan tanul, életének első szakaszaiban, az óvodáskor végéig ezt játékos formában teszi meg. A tanulás fogalmával a gyermekek tevékenységi szinten csak 7-8 éves korukban találkoznak, ennek ellenére szándékos tanulásról már egyes esetekben óvodáskorban is beszélhetünk. A szándékos és a spontán tanulás között az iskola a határ, azonban az iskolának biztosítania kell az átmenetet, a tanulást játékközpontúvá kell tennie, illetve fokozatossá tenni. Az átmenet biztosítása nagyon fontos, a játékosan elsajátított ismeretek sokkal mélyebbek, valamint hatékonyabbak (Stöckert, 2011).

Az óvodáskorban történő ismeretszerzés a játékon alapul. Minden olyan új ismeret, amit a gyermekkel szeretnénk elsajátíttatni játékba ágyazott módon történik. Ezeket a módszereket nagyon fontos az iskoláskor elején is alkalmazni, elegendő időt hagyni, hogy a gyermekek közösen játszanak. A közös játék során kialakulnak a társas kapcsolatok, a gyermekeknek lehetőségük nyílik önmaguk megismerésére, viselkedési szabályok elsajátítására. A játék során számos képességre tehetnek szert a gyermekek: készségeik, képességeik, valamint intelligenciájuk is fejlődik. Fontos, hogy a kiválasztott játék igazodjon a gyermekek életkori sajátosságaikhoz, igényeikhez, fejlettségi szintjükhöz, mert csak így lesz eredményes. A játék kiválasztását a pedagógus részéről jellemezze tudatosság és tervszerűség (Demeter Lázár, 2008).

Sok kisgyermek küzd valamilyen nehézséggel, amelyeket kiváltó oka lehet a kudarcélmény. Ezen kudarcok felhalmozódnak és komoly akadályt képezhetnek az egészséges személyiség kialakulásában. A felnőtt feladata, hogy észrevegye ezeket a jelenségeket, és megfelelően kezelje. Kellő türelemmel és empátiával forduljon a gyermek felé, mutasson neki jó példát. A fejlesztőpedagógia foglalkozik a pszichés funkciók fejlesztésével, valamint a sérült funkciók javításával, segít felzárkózni a segítségre szoruló gyermekeknek (Demeter Lázár, 2008).

4. A játékos beszédfejlesztés

*„Szavakban gondolkodunk,
mert a gondolat a szónak köszönheti legmagasabb rendű és legigazibb létét.”*

Georg Wilhelm Friedrich Hegel

A beszéd, a gondolataink megfogalmazása adja majd az írás alapját. Ahhoz, hogy egy kisgyermek írásban ki tudja fejezni magát, ahhoz előbb arra van szükség, hogy megfelelő kiejtéssel és szókinccsel rendelkezzen. Az élőbeszéd során a közölni kívánt szöveget a fejünkben egy tervezés előzi meg, azaz a megfelelő nyelvi formát hozzárendeljük a közölni kívánt gondolathoz. Ha egy kisgyermek beszédében sok a pontatlanság, szegényes a szókinccse, akkor nagyobb eséllyel vét el hibákat írásban is, tehát fejlesztésre van szüksége. A leghatékonyabb fejlesztési módszer a játékos úton történő tanulás. Ezeknek a játékoknak igazodniuk kell a gyermek igényeihez, valamint kötetlen teret adnia a gyakorláshoz. Játékosan, élményekre és tapasztalatszerzésekre alapozva ismerteti meg a gyermekkel anyanyelvét, közben pedig folyamatosan fejlődik. A játékok közben gondolkodási folyamatokat hajt végre, fejlődik a kreativitása, beszédészlelése, beszédmegértése, beszédprodukciója. Az anyanyelvi játékokat az óvodában és az iskolában egyaránt érdemes alkalmazni a fejlesztés eszközeként. Fontos, hogy a fejlesztés során is megvalósuljon a fokozatosság elve, azaz minden alaklommal fokozatosan nehezedő feladatok elé állítsuk a gyermekeket (Antalné Szabó, 2015).

Számos módszer és feladat áll rendelkezésünkre a beszédfejlesztést illetően. Medgyes Péter (nyelvész) felosztása a következő (Antalné Szabó, 2015, 11-27):

A szövegalkotás és kifejezőkészség fejlesztése		
Globális készségeket fejlesztő gyakorlatok		Rész-készségeket fejlesztő gyakorlatok (szóbeli kommunikáció technikáját gyakoroltatja)
Tranzakciós gyakorlatok	Interakciós gyakorlatok	
Célja a folyamatos beszéd kialakítása,	1. Szimulációs szerepjátékok (célja az értelmezés, a gyakorlás, a felismerés, a megtapasztalás, valamint a beszéd fejlesztése)	<ul style="list-style-type: none"> - beszédtechnika - szókinccsfejlesztés - hangos olvasás - szövegmondás

egy- helyzetek felismerése, megfelelő részvétele.	2. Kommunikatív szerepjátékok (célja az anyanyelvi kompetencia különböző területeinek és a tárgyismeretet, empátiát fejlesztése)	- nonverbális jelek felismerése
	3. Improvizációs szerepjátékok (célja az anyanyelvi kompetencia különböző területeinek fejlesztése)	

1. táblázat

(Antalné Szabó, 2015, 11-27)

4.1. A beszéd-készség-fejlesztés területei és módszerei

„A nyelv írja a szöveget, a beszéd szövi a szellemet.”

Kántor Zsolt

„Az anyanyelv tanítását a gyermek meglévő nyelvi képességeire kell alapozni. A gyermek egy bizonyos életkorig tanítható meg a beszédre, ezt biológiai soromponak nevezzük, hat-hétéves korra tehető. A második biológiai sorompó tíz-tizenhárom év körül van mikor is az idegen nyelv a legkönnyebben megtanulható. Tapasztalati tény, hogy ezután a kor után már nehéz a beszédhibákat javítani, nehéz a beszéd- és a helyesírási készséget fejleszteni, nehéz, de nem lehetetlen” (Adamikné Jászó, 2006, 25-52).

A beszédnek vannak területei, amelyek fejlesztésre szorulhatnak. A legjellemzőbb fejlesztendő területek:

- a beszéd-fegyelem fejlesztése,
- a szókincs fejlesztése,
- a beszéd-lézés fejlesztése,
- az artikuláció fejlesztése,
- a beszédtempó fejlesztése,
- mondatalkotás fejlesztése.

A beszéd-fegyelem fejlesztése:

A beszéd az emberek közti kommunikáció legfontosabb eszköze. A kommunikáció akkor sikeres, ha az a személy, akinek beszédünket címezzük megérti azt. A gyermekek kommunikációjára jellemző, hogy egymás szavába vágnak, nem figyelnek egymás beszédére. A legjobban közösségben formálható és alakítható ki a beszéd-fegyelem, amelyre már az óvodás korban megfelelő figyelmet szentelnek a pedagógusok.

Drámajátékok és beszélgetőkörök segítségével formálható a gyermekek beszéd-fegyelme, illetve szóláncokkal és különféle nyelvi játékokkal, amelyeknél fontos figyelni arra, hogy előttünk mi hangzott el. Ezeknél a játékoknál nem csak a beszéd-fegyelem, de a türelem, tolerancia, illetve a szókincs-fejlesztés is megvalósul.

A szókincs fejlesztése:

A beszédfejlesztés egyik legfontosabb területe a szókincs gyarapítása. Szegények szókinccsel nehezen értjük meg embertársainkat, valamint magunk sem tudjuk elmondani gondolatainkat. A szókincsfejlesztésnél a legfontosabb az aktív szókincs fejlesztése. Nem az a cél, hogy egy gyermeknek minél nagyobb legyen a passzív szókészlete, hanem a mindennapi nyelvhasználatába építsünk be szavakat.

Megkülönböztetünk közvetett és közvetlen szótanulást, amelyek szorosan összefüggenek, nem lehet őket szétválasztani. Egyszóval, minél több helyzetben találkozunk, jelentése annál összetettebb lesz. Közvetlen szótanulásról leginkább intézményi keretek között beszélünk (Juhász és Radics, 2019).

Azok a gyerekek, akiknek produktívabb, összetettebb a beszédük, jellemzően gondolkodásuk is fejlettebb. A mindennapos meséléssel, verseléssel és mondókázással a szókincs gyarapítható, ezeket a pedagógusnak tudatosan kell megválasztani.

A beszédlégzés fejlesztése:

A helyes és megfelelő légzés a beszédünk alapja. A helyes beszédlégzés hangtalan, belégzéskor mély, kilégzéskor pedig tartós és változatos erősségű, valamint fontos megtanulni a levegő beosztását is. A gyerekekre jellemző az akadozott beszéd, ami a rossz légzéstechnika miatt van, ami azt jelenti, hogy a kisgyermek ott és akkor vesz levegőt, amikor neki elfogy.

A beszédlégzés fejlesztésére alkalmas módszerek a légzőgyakorlatok, amelyek hangadással és anélkül is végezhetők. Fontos a fokozatosság elvének megvalósulása. A beszédlégzés fejlesztésével a gyermekek tüdőjének kapacitását növeljük. Meg kell tanítani a rövid idejű, gyors belégzést, és a hosszabb ideig tartó, hangtalan kilégzést.

A helyes légzéstechnika kialakításához olyan gyakorlatokra van szükség, amelyek során a légzés mindhárom szakasza megvalósul: belégzés, visszatartás és kilégzés (Tancz, 2011).

Az artikuláció fejlesztése:

Az artikuláció fontos szerepet képez a helyes hangképzésben. A gyerekek kommunikációját gyakran jellemzi a zárt szájjal való beszéd, esetleges hangkihagyások (Tancz, 2011).

Óvodáskorban az artikulációs gyakorlatokat anyanyelvi játékokkal, állatutánzó hangokkal, verseléssel és meséléssel fejlesztik a pedagógusok. Ilyen esetben azokat a meséket érdemes előtérbe helyezni, amelyekben sok a hangutánzásra adott lehetőség, valamint a gyermekek figyelmét is lekötik. Anyanyelvi játékokat a nap bármely szakaszába belefűzhetnek a pedagógusok, akár mozgásos formában is megvalósítható a fejlesztés.

A beszédtempó fejlesztése:

Egy gyermek beszédtempója, ha eltér a normáltól, akkor lehet túl gyors vagy túl lassú. Óvodás gyerekek beszédének tempóját fejleszteni ritmusgyakorlatokkal lehetséges. Olyan ritmusos verseket, mondókákat válogatnak a pedagógusok, amelyeket a gyermekek könnyen elsajátítanak. Ezeket a mondókákat lehet tapsolni, dobolni, különböző mozgásformákkal színesíteni, amelyek segítenek a ritmus kialakításában és megtartásában. A beszédtempó fejlesztésekor a pedagógus által megadott tempóban hangzanak el ezek a mondókák, lehet akár gyorsan és lassan. A ritmus és a tempó érzékeltetése, valamint annak formálása a gyerekekben főleg az énekes tevékenységeken a legkézenfekvőbb (Nagy J., 1993).

A mondatalkotás fejlesztése:

A mondat egy magasabb nyelvi egységnek a része. Minden olyan nyelvi eszközből álló megnyilvánulás mondatnak tekinthető, amely a kommunikációt, vagy a társalgó személyek kapcsolatát fejleszti. A beszéd és a gondolkodás folyamata elválaszthatatlan. A gondolkodás főleg a beszédben jelenik meg, a beszéd pedig gondolataink szavakban való kifejezése. A gondolati egységként létrejövő összefüggő mondat mindig szintetizáló műveletet igényel, de mivel általában hosszabb gondolatmeneteket fejezünk ki a mondatokkal, ezért analitikus folyamat is (Nagy J., 1993).

A mondatalkotás fejlesztése főleg iskoláskorra jellemző, azonban óvodai szinten is értelmezhető. A gyermekek saját megnyilvánulásainak kijavítása, illetve azok a beszélgetőkörök, amelyek a mondatok befejezését gyakoroltatják szintén a mondatalkotást gyakoroltatják.

5. Magyarországon elterjedt szókincsvizsgáló módszerek

Számos eljárás létezik a szókincs nagyságának meghatározására, amelyek más készségek felderítésére is lehetőséget biztosítanak. Felmérhetjük az egyén szókincsének minőségét, nyelvi képességeit, nyelvi erősségeit és gyengeségeit, valamint a tudás fejlődése és a szókincs közötti összefüggéseket is feltárhatjuk.

A tesztek által nyújtott feladattípusokat felhasználják a fejlesztések eszközeként is. Segítenek a fejlesztőmunka tudatos szervezésében, az egymásra épülések átlátásában, valamint a kitűzött célok elérésében.

Az alábbi módszerek magyar nyelvű pedagógiai, gyógypedagógiai és pszichológiai tesztek, amelyek eredményeiből következtetések vonhatók le az alany szókincsének nagyságáról. Ezek az eljárások más átfogó (kognitív/nyelvi) képességeket vizsgáló tesztek részét képezik (Juhász és Radics, 2019).

A vizsgálóeljárás	Vizsgált életkor
-------------------	------------------

Aktívshókincs-vizsgálat (LAPP-teszt)	5;0–7;11 év
Gardner-féle expresszív shókincsvizsgálat	2;0–11;11 év
Mill Hill-shókincsteszt	serdülökortól
A Meixner-féle shókincs-, shótanulás-vizsgálat	4–18 év
Peabody-shókincsvizsgáló-eljárás	2;6–11 év
A shókincsvizsgáló szubtesztet tartalmazó vizsgáloeljárások	
A vizsgáloeljárás	Vizsgált életkor
Kommunikatív fejlődési adattár (KOFA-3)	2;0–4;2 év
Iskolába lépő és 1. osztályos gyermekek néhány olvasási-írási alapkészségének vizsgálata	5;0–7;5 év
GMP-diagnosztika	3–13 év
Kognitív profil teszt	5–14 év
Verbális fluenciavizsgálatok	5+
WISC-IV	6–17 év
WPPSI-3	2;6–7;7 év
Olvasásvizsgáló eljárások	
A vizsgáloeljárás	Vizsgált életkor
Szó? Nem szó? A 2–4. osztályos gyermekek szóolvasás-megértésének vizsgálata	2–4. osztályos tanulók
Nagy József szóolvasó készséget mérő tesztje	alsós korosztálytól
Országos készség- és képességmérés Elemi olvasáskészség mérése	4. osztályos tanulók

2. táblázat: (Juhász és Radics, 2019. *A shókincs méretét vizsgáló eljárások*)

5.1. MacArthur-Bates Kommunikatív Fejlődési Adattár 3. (KOFA3)

A fenti táblázatban bemutatott módszerek közül a MacArthur-Bates Kommunikatív Fejlődési Adattár 3. (KOFA3) tesztet szeretném kiemelni és részletesebben bemutatni, mert a mi óvodánkban is ezt a tesztet használják az óvodapedagógusok és a logopédusok a beérkező gyermekek (3 éves) szűrésére. A gyakorlatban ez úgy zajlik, hogy a logopédus az óvodapedagógus segítségével osztja ki a szülőknek a kérdőívet egy rövid tájékoztatás keretében, majd az óvodapedagógus elemzi ki, és az eredményt ismerteti a logopédussal.

A Kommunikatív Fejlődési Adattár 3. részletes leírásával előtanulmányként foglalkoztam, hogy a későbbiekben tudjam segíteni a logopédusok munkáját.

A MacArthur-Bates Communicative Development Inventory-III. magyar változatát, a Kommunikatív Fejlődési Adattár-3 (KOFA3) kérdőíves eljárás egy általános nyelvfejlődési szűrés (shókincs, nyelvtani fejlettség és a kommunikációs szokások vizsgálata), amely a korai nyelvfejlődési zavarokat és azok későbbi következményeit igyekszik megelőzni.

A KOFA-rendszer három részből áll: KOFA1 egy éves kor körüli, KOFA2 két éves kor körüli, KOFA3 három éves kor körüli gyermekek felmérésére alkalmas. A KOFA1 és KOFA2 a teljes shókincs és a korai megértés, illetve a nyelvtani fejlettség mérését teszi lehetővé, a KOFA3 pedig egy rövid szűrőeljárás (Kas B. és mtsai., 2010).

A gyermekek nyelvi fejlettségéről a szülők által kitöltött kérdőíven keresztül szerzünk tudomást. A teszt két oldalas és öt részből áll (lásd: 1. sz. melléklet):

- Szókincs
- Mondatok
- Nyelvhasználat
- Példamondatok
- Kis hibák.

A szókincs része tartalmaz egy szólistát, amely 124 elemből áll, ahol a szülőnek be kell jelölni azokat a szavakat, amelyeket a gyermek használ. A lista úgy áll össze, hogy szerepelnek benne olyan szavak, amelyek gyakran, illetve olyanok, amelyek ritkábban fordulnak elő egy 3 éves beszédében. Ez azért van így, hogy a szülő által megadott válaszok alapján differenciálható legyen az életkornak megfelelő fejlettség. A rész végén válaszol a szülő arra a kérdésre, hogy gyermeke használ-e már több szóból álló közléseket. Amennyiben nem, a kérdőívet nem kell tovább tölteni, viszont nyelvfejlődési késés szűrhető le belőle.

A mondatok részénél a mondatpárok közül azt kell kiválasztani, amely a gyermek beszédére leginkább jellemző. A mondatalkotás színvonalát, valamint a tipikus hibákat térképezi fel.

A gyermek verbális kommunikációjáról a nyelvhasználat részben kapunk információt, ahol a szülőnek eldöntendő kérdésekre kell válaszolni. Ennél a részénél a kommunikáció színvonaláról kapunk tájékoztatást.

A gyermekek által mondott leghosszabb mondatot írják le a szülők a példamondatok részben. A mondatalkotás fejlettségét, valamint a mondatok minőségi elemzésének lehetőségét tárja fel.

A kis hibák részénél a szülőnek be kell jelölnie a gyermek azon szavait, amelyeket rosszul, nem megfelelően használ. Toldalékolási, ragozási hibák, amelyek a nyelvtani szabályok túláltalánosítása miatt lehetségesek.

A kérdőívet az óvodapedagógus adja a szülőnek szóbeli és írásbeli tájékoztatás után, a lehető legrövidebb intervallumot, 3-7 napot ad a kitöltésére. A kérdőíveket a válaszadás után ellenőrizni kell, a hiányzó részeket pedig kérés után a szülővel kitöltetni. Amennyiben a szülő valamilyen okból nem tudja kitölteni a kérdőívet, lehetőséget kell biztosítani annak interjú formájában megvalósuló kitöltésére.

A pontozás a következőképpen zajlik:

- A szókincs részben szavanként 1 pont adható, azaz összesen 124 pont.

- A mondatok résznél mondatpáronként adunk 0 vagy 1 pontot. Tehát az első mondat megjelölése esetén 0, a második mondat megjelölése esetén pedig 1 pont adható. Ennél a résznél 12 pont szerezhető.
- A nyelvhasználatnál 14 pont adható, minden IGEN válasz ér csak pontot.
- Számszerűen az utolsó két részre, a példamondatokra és a kis hibákra nem adunk pontot. A mondatokat érdemes értékelni és összevetni a korábbi adatokkal.

A példamondatoknak minőségileg azonosnak kell lenniük a mondatok résznél leírtakkal, amennyiben ez eltér, megkérdőjelezhető a kitöltés hitelessége.

A pontok összesítése azért nincs feltüntetve a kérdőíven, hogy ne legyen a szülőre befolyásoló hatással (Kas B. és mtsai., 2010).

6. Önálló kutatás

Önálló kutatásomként azokból az óvodában használatos játékokból készítettem gyűjteményt, amelyeket a beszéd fejlesztéséhez alkalmaznak az óvodapedagógusok, akár egyéni, akár csoportszinten.

A beszéd ugrásszerű fejlődését tapasztalhatjuk óvodáskorban, ugyanis megnő a társas kapcsolatok száma, valamint számtalan kommunikációs helyzetbe kerül a gyermek. Fejlődést mutat a beszédben egyéb más tényező is, ilyen a társ iránti érdeklődés, a játék során történő versengés, együttműködés, a kíváncsiság. Igyekeztem olyan játékokat összegyűjteni, amelyeket a gyakorlatban is láttam, minden kisgyermek számára hasznos, illetve akár az egész csoporttal is lehet játszani.

6.1. A kutatás célkitűzése

Mint azt korábban is említettem, a beszédfejlesztés nélkülözhetetlen és kiemelt feladat óvodai szinten, amely egyre több kisgyermeket érint. A beszéd elmaradásának következményeként a kisgyermek akadályozottá válik a mindennapi kommunikációt illetően. A szakembereken kívül nagyon fontos szerepet töltenek be az óvodapedagógusok a beszédfejlesztésben. A csoportszinten vagy egyénileg használt játékok segítségével nagyfokú fejlődést érhetnek el a gyerekeknél.

Kutatásom célkitűzése tehát azoknak az anyanyelvi, beszédfejlesztő játékoknak az összegyűjtése, amelyeket az óvodában a gyakorlatban is használnak az óvodapedagógusok. Nagyon fontosnak tartom, hogy az anyanyelvi fejlesztés napiszintű legyen az óvodában, valamint, hogy az óvodapedagógus minden lehetőséget megragadjon a fejlesztésre.

Tapasztalataim szerint óvodai kereteken belül kevés idő és lehetőség van a logopédiai fejlesztésre. A beszédet folyamatosan „gyakoroljuk”, nem egyszerű, több lépcsős folyamat annak elsajátítása. A beszéd kialakulásának folyamata a hallott információnak észlelésével indul, majd ennek értelmezésével folytatódik. Ezután a hallott információra valamilyen formában (verbálisan vagy nonverbálisan) reagálunk. A verbális reakcióhoz szükségünk van a szókincsünkre, annak megfelelő grammatikai rendszerbe való elhelyezése és az arcizmaink használata ad lehetőséget a szavak és a mondatok létrehozásában. A beszéd teljességét az adja, hogy a beszédet meg is értjük, nem csak beszélünk.

A felmerülő problémák és hiányosságok korrigálása az óvodapedagógus feladata, ehhez pedig ismernie kell a beszédfejlesztéshez szükséges feladatokat, módszereket. Sok esetben hasznos, ha egy-egy gyermek kapcsán tanácsot kér a logopédustól, és az általa javasolt játékokat próbálja ki a fejlesztés eszközeként.

Fontos, hogy a beszédfejlesztő játékok minden gyermek számára hasznosak, nem csak annak a kisgyermeknek van segítségére, aki logopédus fejlesztésre szorul, ezért alkalmazhatók foglalkozásokba beépítve is. Gyakran előfordul, hogy az ilyen játékok során azok a kisgyermek, akik logopédiai fejlesztésben részesülnek ügyesebbek lesznek, mert már van gyakorlatuk az ilyen játékokat illetően.

6.2. Mintavétel bemutatása, mintaleírás

Megfigyeléseimet a Dégi Bóbita Óvoda-Bölcsőde és Konyha intézményében végeztem. Az intézmény Fejér megyében, Dég községben helyezkedik el. Az épület 1969 óta működik óvodaként, jelenleg 75 férőhelyes, illetve az intézményhez tartozó bölcsődébe még 12 kisgyermeket tud befogadni. A dolgozók elkötelezettek a Pedagógiai Programban megfogalmazott célok, feladatok megvalósítása és a minőségi munka iránt. A nevelőmunka minden területén biztosítják a gyermeki személyiség tiszteletét, elfogadását, szeretetét, megbecsülését.

Mint az intézmény dolgozója lehetőségem volt minden pedagógus munkáját és az általa használt módszereket, eszközöket megfigyelni. A pedagógusi módszerek közül lejegyeztem a beszédfejlesztésre irányuló tevékenységeket. Hospitálások, összevonások és egyéb csoportos munkák során volt lehetőségem a megfigyelésre, valamint délutános óvodapedagógusként a többi csoportba délelőttönként betekintést nyerhettem. Megfigyeléseimet főként a verselés, mesélés foglalkozásokra időzítettem, azonban több foglalkozást is megfigyeltem, mert minden délelőtt jelen van az anyanyelvi fejlesztés.

Ebben az óvodában minden óvónő játékos formában hajtja végre a fejlesztést, célkitűzéseiket a játék köré igazítják. Témahetekben dolgozunk, a témákban csoportonként lehet némi eltérés. Egy-egy hetet mindig az adott téma köré szervezünk, a hét minden napján más területen dolgozzuk fel, azonban a napok komplexek, minden nap megjelenik minden terület, de az egyik terület kiemelten (külső világ tevékeny megismerése; verselés, mesélés; ének, zene, énekes játék, gyermektánc; mozgás; rajzolás, festés, mintázás, kézimunka).

A pedagógus feladata ezekre a hetekre úgy felkészülni, hogy az játékos legyen és céltudatos fejlesztés valósuljon meg.

6.3. Beszédfejlesztő játékok

Egy-egy csoport játéktárában számtalan játék van, amely alkalmas a beszéd fejlesztésére, szókincsbővítésre, illetve kifejezetten erre a célra készülnek didaktikai játékok is. A legtöbb beszédfejlesztő játékhoz kevés eszközre van szükség, de előfordulhat, hogy egyáltalán nem kell eszköz. A játékok spontán és direkt módon is játszhatók, viszont ahhoz szükséges az ismeretük, illetve az, hogy mit kívánunk fejleszteni.

Beszédészlelés fejlesztése

A téli madáretetés témában végeztem megfigyelést a nagycsoportosoknál. Az óvónő körbe ült a gyerekekkel a szőnyegen, és szóláncot alakítottak. Három szó ismétlődött: kékcinege, széncinege, tengelic. Minden kisgyermek egy szót mondott, és a következővel kellett folytatnia a mellette ülőnek. Mivel az első két szó közel azonos, így nagyon kellett figyelni a gyerekeknek, hogy ne tévesszék el.

Gyermeknapon találkoztam a következő játékkal. A feladat az volt, hogy szívószállal kellett papírgalacsint fújni. A feladat az asztalon volt, a galacsint célba kellett fújni az asztal másik felére úgy, hogy nem eshetett le közben az asztalról. Itt is nagyon fontos a fújás ereje és iránya.

Gyakran mesélünk egy mesekönyvből, amelyben olyan meséket válogattak össze, amiben bizonyos szavak gyakran ismétlődnek. Ezekre a szavakra nagyon kell figyelni a gyerekeknek, és az adott szóhoz a mese elején megbeszéljük, hogy milyen jelzést párosítunk (tapsolás, dobbantás, kezek felemelése és hasonló). A mesekönyv elején erre vannak javaslatok, mozgásos formában is játszhatóak. (lásd: 2. sz. melléklet)

Szóasszociációs játékokat is heti szinten játszunk a gyerekekkel. Az aktuális témában keresünk kulcsszavakat (pl.: Nemzeti ünnepünk-béke, hős, csatamező, szabadságharc), és az a feladat, hogy el kell mondaniuk, hogy mi jut eszükbe róluk. Ezeket a játékokat úgy játsszuk, hogy a gyerekek felteszik a kezüket, és felszólítás után mondhatják el gondolataikat, vagy labdát gurítunk annak a kisgyermeknek, akitől a választ szeretnénk hallani.

Nagyon jó játék, amikor hasonlatpárokat kerestünk a gyerekekkel. Ilyen például a „bátor, mint a ...”, „gyors, mint a ...”, „gyáva, mint a ...” stb.

A rímjátékok is nagy szerepet töltenek be a szókincsfejlesztésben. A heti témával releváns szavakra keressünk rímelő szavakat, pl.: piros-tilos, fehér-kenyér, zöld-föld. Ügyesebb középsősökkel, illetve nagycsoportosokkal játszható.

Gyakran játszunk kakukktojás játékot igazodva a heti témához. Attól függően válogatjuk meg a szavak mennyiségét, hogy mennyi idősebb gyerekekkel játszunk. Minél idősebbek a gyerekek, annál több szó közül kell kiválasztaniuk, hogy melyik a kakukktojás. Pl.: sárgarigó, széncinege, őszapó, tyúk, házi veréb.

Szavak gyűjtése vagy csoportosítása kép alapján egy megadott témában. Gyűjtsünk pozitív és negatív szavakat és kifejezéseket a heti témánknak megfelelően. Pl.: Földünk-szemét, hulladék, fák ültetése, fák kivágása stb.

Az artikuláció erősítése

Szintén a téli madáretetés témában találkoztam a következő játékkal. A játék több területet is fejleszt, külső világ tevékeny megismerése foglalkozás keretében zajlott. Fa kockákból építettek a gyerekek madáretetőt, és egy madártollat kellett különböző távolságokból belefűjni a madáretetőbe. Ezt követően pedig ki kellett söpörni, megtisztítani. Nagyon jó játék, figyelni kell a fűjás erősségére és irányára is. Nagyobb távolságból erősebb fűjásra van szükség.

Gyakran játszott játék, amikor már ismert mondókákat csak magánhangzókkal mondunk el, figyelve arra, hogy a magánhangzókat artikuláljuk.

A madáretetés témában játszották a nagycsoportosok, hogy a csoporttal szemben kiállt az egyik kisgyermek, az óvónő pedig a fülébe súgott egy madárnevet. Az volt a feladat, hogy artikulálva kellett a gyerekeknek elmondani úgy, hogy nem adhatott ki hangot közben. Lehet nehezíteni a feladaton, amikor nem jelölünk ki témát, csak az éppen eszünkbe jutó szavakat mondjuk a gyerekeknek. Amikor megjelölünk egy témát, és azzal kapcsolatos változatos szavakat súgunk, akkor azzal a gyermekek szókincsét is gyarapítjuk.

A medve témában találkoztam még egy artikulációs gyakorlattal. Mivel a medve nagyon szereti a mézet, így az óvónő minden kisgyermeknek bekente a szája szélét mézzel (aki szerette volna), és a feladat az volt, hogy le kellett nyalni körben a mézet.

Anyanyelvi gyakorlatot a gyerekekkel szinte minden témában igyekszünk játszani. Nemzeti ünnepünk témában lovacskáztunk, csettintettük a nyelvünket gyorsan, majd lassan. Amikor a vízzel foglalkoztunk, akkor utánoztuk a békák hangját, a víz morajlását, a nád susogását (hangosan és halkán is).

Nagyon szeretik a gyerekek azt a játékot, amikor csak magánhangzókkal mondunk szavakat, és azokat kell kitalálni. Könnyebb, ha megjelölünk egy témát, és azon belül keresünk szavakat.

Az állatok hangjainak utánzása is nagyon gyakori, számos témában és szituációban előkerül, főként kiscsoportban népszerű játék. Ehhez készíthetünk bábokat is. (lásd: 3. sz. melléklet)

Légzőgyakorlatok során a gyerekekkel képzeletbeli lufit fújunk, az a cél, hogy a lufit nagyon nagyra fújjuk, majd a végén kidurrantjuk. A lufi növekedését a kezünkkel is mutatjuk.

Érzelmeket fejezünk ki az arcunkkal. Összevonható a heti témával, illetve egy-egy meséhez, vershez, tevékenységhez is hozzákapcsolhatjuk. Hogy csinálunk, amikor szomorúak, boldogok vagyunk, félünk, megijedünk, meglepődünk stb.? Érzelmeket arccal és hanggal is kifejezhetünk!

Beszédértés fejlesztése

Sokszor beszélgetünk képekről, gyakran végzünk képolvasást mindig a témának megfelelően.

Súgd tovább játék. Körben ülünk a szőnyegen és a mellettünk ülő kisgyermek fülébe 2-3 összefüggő mondatot súgunk. Az a feladat, hogy tovább kell súgni. Az utolsó kisgyermek hangosan mondja el a hallott mondatot, majd megnézzük az mennyire tér el az eredetitől.

Szoktunk nyelvtörőket mondani, igyekszünk olyat, ami kapcsolódik a heti témánkhoz, vagy akár utalhatunk vissza vele régebbi témákra is. Pl.: Kicsi csacsi, kicsi kecsge, csíz csacsog-e, kocsi recseg-e. Nagyon szokták szeretni a gyerekek, miután már jól megy növelhetjük a beszédtempót. Ki az, aki a leggyorsabban mondja?

Szintén nagyon kedvelik a gyerekek a találós kérdéseket. Könnyebb, ha megjelölünk egy témát és azon belül mondunk találókérdéseket, viszont nagyon jó rávezetés is lehet egy-egy témára, motivációnak is kiváló.

Mit visz a kishajó? A játék lényege, hogy az óvónő megmondja, hogy mit vigyen a kishajó. Pl.: „Vigyen a kishajó gyümölcsöket”. Ezután mindenkinek kell mondania egy gyümölcsöt, de figyelni kell, mert nem mondhatja azt, ami már elhangzott.

Papagáj játék. A játékot úgy játsszuk, hogy az óvónő leül a gyerekekkel szemben a szőnyegre, és szavakat, mondatokat mond, amiket a gyerekeknek vissza kell mondani. Lehet összetettebb mondatokat vagy egyszerűbbeket is mondani, kisebbeknek csak rövideket. Változtathat az elhangzott szöveg sebességén is.

Gyakori játék még az elhangzott szöveg lényegének visszamondása is. Az óvónő 2-3 mondatos történetet mond a kisgyermeknek, neki pedig vissza kell mondani a lényegét. Az ilyen szituáció gyakran előfordul egy óvodában akár spontán módon is, de alkalmazható tudatosan. Ha tudjuk, hogy egy kisgyermeknek nehezebben megy a lényeg kiszűrése, akkor

alakíthatunk ki ilyen helyzeteket a nap folyamán bármikor. Pl.: XY kérj, kérlek, egy zöld kreppapírt az óvónénitől!

Papírszínház. A papírszínház jellegzetessége, hogy mesehallgatás közben a gyerekek folyamatosan látnak egy-egy mesejelenetet. Ismert mesékkal ezt fordítva is el tudjuk játszani, amikor nem az óvónő, hanem egy vagy több kisgyermek mondja el a mesét a képek alapján.

Hasonló játék, amikor mesét dolgozunk fel, és a főbb jeleneteket egy papírra felrajzoljuk, amiből kockát készítünk (tehát összesen 6 jelenetet). Körbe ülünk, dobunk a kockával, és így mondjuk el a mesét. (lásd: 4. sz. melléklet)

Minden nap olvasunk mesét a gyerekeknek, naponta kétszer legalább. Az egyik mesét a délelőtti folyamán, közösen hallgatják meg, a másik mesét pedig alvás előtt olvassuk. A délelőtti mese folyamán a meséket általában kép nélkül meséljük. Nem mindig, mert mindig erre nincsen szükség, de meg szoktuk beszélni a mesét. Az új mesékhez nem szoktunk képet mutatni első alkalommal, teljes mértékben a gyerekek fantáziájára hagyatkozunk.

Szólánc játék, jellemzően nagycsoportos korban. Szintén kört alakítunk, játszhatjuk eszközzel (labda, lufi, báb stb, témának megfelelően), vagy eszköz nélkül is. Az előttünk elhangzó szó utolsó betűjével kell szavakat mondani, így haladunk körbe.

Hangfelismerés fejlesztése

A középső csoportosoknál tapasztaltam mozgástevékenység után, amikor a szőnyegen fekvé testüket szerette volna lecsillapítani a pedagógus, és kinyitotta az ablakot, hogy a gyerekeknek a kinti zajokat, hangokat megfigyeljék. Amikor lassan felültek, akkor megbeszéltek milyen hangok voltak hallhatóak, ki az, aki a legtöbb hangot megjegyezte.

Énekes tevékenységet figyeltem meg szintén középső csoportba, amikor a gyerekek a Hej, a sályi piacon című énekes játékot játszották. A játék végén ki kell találnia az almaárusnak, hogy ki szeretné megvenni az almáját. Nehezítésképpen a gyerekek el is változtathatták a hangjukat.

Nagycsoportosok ének foglalkozásán figyeltem meg a következő játékot, amelynek lényege, hogy a gyerekeknek fel kellett ismerniük a hangszerek hangjait. A játék előtt megismerkedtek a hangszerekkel, körbe adták őket, kipróbálták azokat. Három hangszer volt: rumbatók, cintányér, triangulum, csörgő. Nehezítésképpen két óvodapedagógus kettő hangszert szólaltatott meg egyszerre, azt kellett kitalálni, hogy melyik volt a két hangszer.

A madarak és fák napjáról az óvodában minden évben megemlékezünk, ennek alkalmából délutáni összegyűlt az összes kisgyermek és szülei. Az egyik játékos feladat az volt, hogy a hangjuk alapján kellett felismerni a madarakat. Ehhez csak egy hangszóróra és egy laptopra volt szükségünk.

A következő játékkal a kiscsoportosoknál találkoztam. Az óvónéni 3 tárgyat készített elő és szólaltatta meg őket, úgy, hogy a gyerekek nem látták a tárgyakat. Ki kellett találni, hogy az adott hang mi lehetett (papír széttévése, kulcs zörgetése, dió kopogtatása).

Szintén hangfelismerő játék, egyben pedig artikulációt is fejleszt. A játékot középső csoportban láttam, Márton nap előtt játszották. A gyerekek a szőnyegen ültek, egy kisgyermek állt kint a többieknek háttal. Akire az óvónő rámutatott, annak „gágogni” (a liba hangját utánozni) kellett. Annak a kisgyermeknek, aki háttal állt, ki kellett találni, hogy melyik kisgyermek „gágog”.

Ritmusgyakorlatok. Jellemzően énekes tevékenységek alkalmával fordul elő különböző formákban. Hasonlóan a papagáj játékhoz az óvónő mutat egy ritmust, amelyet le kell utánozni. A ritmusok hosszúságával és kombinálásával lehet differenciálni. Hangszer mindig áll rendelkezésünkre, mert hangszer bármi lehet: dió, mogyoró, faépítő, a kezünk stb. Lehet akár mozgásos formában is játszani: Összeütjük a kezünket, combunkra csapunk, majd a földre kétszer stb.

Énekes foglalkozások alkalmával gyakran fordulnak elő hangszíngyakorlatok. Énekelhetünk, vagy mondhatunk verset/mondókát magasan és mélyen, ezeket folyamatosan váltogathatjuk. (Ehhez mi két bábót szoktunk használni, egy kiségeret és egy medvét. A medve jelenti a mélyet, a kiséger a magasat. A bábok emelgetését kell figyelni és annak alapján változtatni a hangszínünket.)

A hangerőváltás is gyakran előfordul. Énekelhetünk, verselhetünk vagy mondókázhatunk halkán és hangosan is. Ezek nagyon jól kombinálhatóak a szöveg sebességével. Pl.: hangosan és lassan, halkán és gyorsan, hangosan és gyorsan, halkán és lassan. A gyerekek hajlamosak arra, hogy ha valamit hangosan mondunk, akkor azt úgy értelmezik, hogy gyorsan is kell mondani. Ezzel a játékkal ez korrigálható.

6.4. Következtetések

Kutatásom segítségével megismertem számomra új fejlesztési lehetőségeket, valamint megerősítést kaptam abban, az általam ismert játékok is nagyon hasznosak a beszéd fejlesztése céljából.

Betekintettem a többi csoport mindennapjaiba, és ezáltal meggyőződést szereztem arról, hogy az óvodában dolgozó pedagógusok mindegyike igyekszik a kiemelt feladatként kitűzött anyanyelvi fejlesztést előnyben részesíteni.

Megállapítható, hogy minden játék módosítható és formálható úgy, hogy az passzoljon a heti tervben leírt témához, és ezeket az óvodapedagógus tudatosan tudja beilleszteni a

hétköznapiakba. A beszédet spontán módon is lehet fejleszteni, amely az óvodában folyamatosan zajlik, tehát akkor is fejlődik a gyermek beszéde, amikor a célunk egy másik területnek a fejlesztése. Ez is azt mutatja, hogy a fejlesztés általában komplex módon zajlik.

A beszéd fejlesztése nagyon fontos, nem csak azoknak a gyerekeknek, akik logopédiai fejlesztésben részesülnek, hanem a többi kisgyermek számára is. Nekik is fontos a beszéd támogatása és a szókincsfejlesztés. A megfelelő beszédképesség elsajátításával alapozzuk meg a későbbi írás és olvasás könnyebbségét.

Fontos, hogy a beszédfejlesztés játékos formában történjen, mert ez adja a hatékonyságát. Az óvodáskorú gyermek játszva tanul, a játékosan megszerzett tudás pedig nagyon mély.

A beszédfejlesztő játékok jelentős része differenciálható, azaz minden korosztály számára alkalmas. Mindig lehet rajta egyszerűsíteni és nehezíteni is, könnyen variálhatók és formálhatók anélkül, hogy elveszítenék funkciójukat. A játékok alkalmazásánál figyelembe kell venni, hogy mi az, amit fejleszteni kívánunk, valamint, hogy hova szeretnénk eljutni, és ez alapján tudatosan megválasztani azokat.

7. Összegzés

Szakdolgozatomban a beszéd fejlődését, valamint a játékot és annak jellemzőit szerettem volna bővebben megismertetni, illetve a kettő együttesének jelentőségét.

A beszéd és a kommunikációs nélkülözhetetlen az ember életében, ennek helyes elsajátítása pedig kisgyermekkorban célszerű. Gondolataink megosztásához és a társadalomba való boldoguláshoz szükség van a beszédre. A beszédfejlődés zökkenőmentességét több tényező is befolyásolja, az óvodapedagógus feladata pedig, hogy az esetleges akadályokat észrevegye, majd a megfelelő módszerekkel, játékokkal leküzdje, ehhez pedig kérhet akár segítséget is (logopédus, védőnő stb.).

A beszéd fejlődésében a szülőknek is nagy szerepe van, különösen az óvodáskor előtti időszakban, ők teremtik meg a beszédfejlődés alapját. A gyermek mondanivalóját mindig türelmesen végig kell hallgatnunk, és megfelelően reagálnunk rá. Fontos, hogy a szülők ne használjanak „dajkanyelvet”, hiszen a szavak helyes ejtésének elsajátítására kell törekednünk.

A dolgozatomban leírtak jól rámutatnak arra, hogy milyen fontos a gyermek életében a játék, különösen a fejlődése szempontjából. Magát a játszást is tanulni kell, ami már csecsemőkorban elkezdődik. A játékos tanulásnak az alapja, hogy a cselekvés által tanul a gyermek. A játékra mindig elegendő időt kell szakítani, valamint meg kell teremteni a dolgozatomban összefoglalt feltételeket. Az óvodáskor elsődleges tevékenysége a játék, tehát bármit szeretnénk elérni a

gyermek fejlődését illetően, azt a játék köré célszerű építeni. Életünk során folyamatosan jelen van a játék, felnőttkorban kikapcsolódásként jelenik meg.

Játék során nem csak a társas kapcsolatok alakulnak ki, hanem a gyermeknek lehetősége nyílik arra, hogy megismerje önmagát, elsajátítja a viselkedési szabályokat, közben pedig észrevétlenül fejlődnek képességei. Tehát megállapíthatjuk, hogy a játéknak komplex fejlesztő hatása van.

Az óvodai nevelés alappillére, hogy a játékot pedagógiai célokra használjuk fel. A gyermek beszédkedvét játékos formában erősítjük. Ezalatt értem a verselést, mesélést, mondókázást, anyanyelvi játékokat, nyelvtörőket stb. A fejlesztésnek nagyon fontos eleme a játékosság, mert sokkal hatékonyabb, valamint hamarabb érhető el a fejlődés. Az óvónő nagyon sokat tehet a beszédében akadályozott kisgyermek fejlődésében a célirányos fejlesztőgyakorlatokkal, valamint elegendő odafigyeléssel.

8. Irodalomjegyzék

- Adamikné Jászó Anna (2006): *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig*. Budapest: Trezor Kiadó, 25-52 p.
- Antalné Szabó Ágnes (2015): *Paradigmaváltás az anyanyelvi nevelésben*. In: Antalné Szabó Ágnes (szerk.): *Bölcsészet- és Művészetpedagógiai Kiadványok 2. Szakpedagógiai körkép I. Anyanyelv- és irodalompedagógiai tanulmányok*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, 214 p.
- Balogh Éva (2005): *Fejlődéslélektan I. A megtermékenyüléstől az óvodáskor végéig*. Debrecen: Didakt Kft., 200 p.
- Csernicskó István - Hires Kornália (2008): *Hangtan*. Ungvár-Beregszász: PoliPrint Kft. – KMF, 124 p.
- Damó E. (1993): *Szókincsvizsgálat mint a diszlexia-veszélyeztettség korai felismerésének egyik eszköze*. (előadás).
- Damó E. (2001): *A beszédfejlesztésről*. (kézirat).
- Demeter Lázár Katalin (2008): *Játsszótárs*. Szentendre: Geobook Hungary Kiadó, 148 p.
- Greenfield, S. (2003): *Agyunk titkai*. Budapest: Alexandra Kiadó, 208 p.
- Gósy Mária (1989): *Beszédészlelés*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, 261 p.
- Gósy Mária (2000): *A hallástól a tanulásig*. Budapest: NIKOL Kkt, 166 p.
- Gósy Mária (2005): *Pszicholingvisztika*. Budapest: Osiris Kiadó, 401 p.
- Gósy Mária (2017): *Anyanyelv-elsajátítás: kutatási irányok, módszerek, lehetőségek*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 243 p.
- Gósy Mária - Kassai Ilona (1990): *A normális beszéd- és nyelvfejlődés* In.: Szöveggyűjtemény a gyermeki nyelv- és beszédfejlődés köréből, Szerk.: Lányiné Dr. Engelmayer Ágnes. Budapest: Tankönyvkiadó, 197 p.
- H. Pink, Daniel (2010): *Motiváció 3.0 ösztönzés másképp*. Budapest: HVG Kiadó Zrt, 274 p.
- Horcza Á. – Bóka F. (2013): *A játékról kialakult felfogások története*. In: Testnevelési és népi játékok. [online]. Pécs, JGYPK. [2023.03.08.] >URL:
http://www.jgypk.hu/tamop13e/tananyag_html/tananyag_jatekelm/i2_a_jtkrl_kialakult_felfogsok_trtnete.html
- Jarovinszkij, Alexandr (1995): *Korai szókincs a gyermeknyelvben. Általános Nyelvészeti Tanulmányok XVIII: 91-101 p.*

- Játék pszichológiája és módszertana. [online]. [2023.03.11.].
>URL:<http://ovodaivilag.hupont.hu/54/a-jatek-pszichologiaja-es-modszertana#ixzz5r28rctNY>
- Juhász Valéria-Radics Márta (2019): *Hazánkban használt szókinccsmérő eljárások II. Anyanyelv pedagógia, 11, évfolyam, 2. szám, 10 p.*
- Juhász Valéria-Radics Márta (2019): *A szókinccs méretét vizsgáló eljárások.* [online]. [2023.04.03.] >URL: <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=771>.
- Kas Bence és mtsai. (2010): *Kas B., Lőrík J., Szabóné Vékony A. és Komárominé Kasziba H. A korai nyelvi fejlődés új vizsgálóeszköze, a MacArthur-Bates Kommunikatív Fejlődési Adattár (KOFA) bemutatása és validitási vizsgálata.* Gyógypedagógiai Szemle, XXXVIII/2, 114-125. 16 p.
- Ketzer Mária. Beszédészlelés- értés problémája. [online]. Gödöllő. [2023.04.01.]>URL: <https://logopedia-fejleszt.es.hu/szolgáltatások/logopedia/beszedeszleles-beszederter>
- Kernya Róza (1996): *Az anyanyelvi nevelés módszerei.* Budapest: Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola-Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Rt, 160 p.
- Kiss Jenő (2002): *Társadalom és nyelvhasználat.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 318 p.
- Kohári Anna (2018): *A dajkanyelv hangzásvilága In.: Édes anyanyelvünk 40.évf, 5. sz. 16-17 p.*
- Kompetencia meghatározása. [online]. [2023.04.02.]. >URL: <https://docplayer.hu/10384673-A-kompetencia-meghatarozasa-terulet.html>
- Kovács György-Bakosi Éva (1995): *Játék az óvodában.* Debrecen: Didakt Kiadó. 244 p.
- Maszler Irén (2002): *Játékpédagógia.* Pécs: Comenius Bt., 124 p.
- Mérei Ferenc (1989): *Társ és csoport.* Budapest: Akadémia Kiadó, 370 p.
- Millar, Susanna (1997): *Játékpszichológia.* Budapest: Maecenas Holding Rt, 315 p.
- Montágh Imre (2001): *Tiszta beszéd (Beszédtechnikai gyakorlatok).* Budapest: Holnap Kiadó, 196 p.
- Nagy József (1993): *Anyanyelvi tantárgypedagógia.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 354 p.
- Podráczky Judit (2012): *A hét aranyalma.* In: Módszertani gyűjtemény óvodapedagógusoknak. Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 28-33 p.
- Réger Zita (2002): *Utak a nyelvhez. Nyelvi szocializáció - nyelvi hátrány.* Budapest, Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet, 166 p.
- Stöckert Károlyné (1997): *A kíváncsiságmotiváció. A gyermeki kíváncsiság jellemzői - In: Játékpszichológia - szövegyűjtemény (Stöckert Károlyné szerk.).* Budapest, 284 p.

- Stöckert Károlyné (2011): *Kis játépszichológia*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest: Eötvös József Kiadó, 98 p.
- Sugárné Kádár Júlia (1986): *A beszédfejlődés útjai. Beszédfejlesztés az óvodában*. Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat, 196 p.
- Tancz Tünde (2011): *A kommunikáció és a nyelv fejlődése a kora gyerekkorban*. [online] Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs. >URL: http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/kommunikacio_es_fejlodes/index.htm
- Tancz Tünde (2011): *Nyelvi és kommunikációs készségek játékos fejlesztése az alapozó szakaszban. Anyanyelv-pedagógia, 2. szám*. 113 p.
- Vajda Zsuzsanna (1999): *A gyermek pszichológiai fejlődése*. Budapest: Helikon kiadó, 269 p.

9. Mellékletek

1. sz. melléklet

MACARTHUR-BATES KOMMUNIKATÍV FEJLŐDÉSI ADATTÁR III. (KOFA-3)

Gyermek neve:, neme:, lakóhelye:.....,

Születési idő:, Kitöltés dátuma:,

Kitöltő: anya/apa/nagyszülő/óvónő (a megfelelő aláhúzandó), más:

SZÓKINCS

A gyerekek általában több szót értenek, mint amennyit mondanak. Most azokat a szavakat vesszük számba, amelyeket a gyermeke MOND. Kérjük, az alábbi listán jelölje X-szel azokat a szavakat, amelyeket hallott a gyermeke szájából. Akkor is jelölje be a szót, ha a gyermeke másképp ejti ki, pl. 'róka' helyett „jóka”, vagy rövidíti pl. 'dinoszaurusz' helyett „dínó”, vagy más végződéssel mondja, pl. „előtt, előtte, előttem” stb. Ez a lista csak egy része a szókincsnek; a gyermeke nyilván más szavakat is használ, amelyek itt nem szerepelnek.

☐ dinoszaurusz	☐ bútor	☐ bukfencezik	☐ magad
☐ szamár / csacsi	☐ konyha	☐ gondol	☐ mikor?
☐ őz / őzike	☐ kanapé	☐ fekete	☐ hol?
☐ hegy	☐ felhő	☐ világos	☐ hová?
☐ gitár	☐ kerítés	☐ szomorú	☐ honnan?
☐ foci	☐ kanna	☐ mély	☐ kinek?
☐ távcső	☐ járda	☐ más	☐ miért?
☐ roller	☐ állatkert	☐ üres	☐ hogy?/ hogyan?
☐ sárkány	☐ gyerek	☐ drága	☐ van
☐ kocsis / autó	☐ rendőr	☐ finom	☐ volt
☐ citrom	☐ család	☐ fél / fele	☐ lesz
☐ mogyoró	☐ gazda	☐ hosszú	☐ alatt
☐ keksz	☐ senki	☐ elveszett	☐ fölött
☐ só	☐ nővér	☐ mérges / dühös	☐ között
☐ főzelék	☐ baleset	☐ furcsa	☐ mellett
☐ mazsola	☐ kör	☐ ma	☐ mögött
☐ zöldség	☐ elől	☐ tegnap	☐ előtt
☐ gyöngy	☐ ötlet	☐ holnap	☐ után
☐ öv	☐ sátor	☐ szombat	☐ rajta
☐ könyök	☐ megfog / fog	☐ én	☐ minden
☐ köröm	☐ leejt / ejt	☐ te	☐ lehet
☐ hüvelyk(ujj)	☐ becsatol / csatol	☐ ő	☐ kell
☐ (rag)tapasz	☐ elfelejt	☐ mi	☐ szabad
☐ fűrész	☐ utál	☐ ti	☐ tilos
☐ számítógép	☐ siet	☐ ők	☐ el
☐ üveg	☐ befér / fér	☐ enyém	☐ haza
☐ bögre	☐ megmér / mér	☐ tiéd	☐ össze
☐ létra	☐ hámoz / pucol	☐ övé	☐ szét
☐ anyag	☐ megígér / ígér	☐ miénk	☐ vissza
☐ ceruza	☐ biciklizik	☐ tiétek	☐ ami / aki
☐ gumi	☐ tüsszent	☐ övék	☐ mert

Szokott-e már a gyermeke több szóból mondatokat alkotni, pl. „Még csoki!” „Vauvau ott!” „Én is megyek!”?

Még nem

Néha

Gyakran

Ha a válasza 'Még nem', itt álljon meg. Ha 'Néha' vagy 'Gyakran', kérjük, lapozzon és folytassa a kitöltést.

MONDATOK

A gyerekek a mondatok szabályait fokozatosan tanulják meg. Az alábbi mondatpárok tagjai közül azt jelölje meg, amelyik jobban hasonlít gyermeke beszédére mostanában. Ha a gyermeke mindkettőnél összetettebb, hosszabb mondatokat használ, jelölje meg a másodikat.

1. O Az mi az?
O Mi az ott?	5. O Vauvau inni.
O A kutya iszik.	9. O Mos kezét.
O Megmostam a kezemet.
2. O Foly orrom.
O Folyik a orrom.	6. O Nem visszaadom.
O Nem adom vissza.	10. O Ez tiém.
O Ez az enyém.
3. O Semmit török össze.
O Semmit sem török össze.	7. O Haza menni!
O Menjünk haza!	11. O Baba alud.
O A baba alszik.
4. O Még alma.
O Kérek még almát.	8. O Neki van autó.
O Neki van egy autója.	12. O Ott apa bicikli.
O Ott van apa biciklijé.

NYELVHASZNÁLAT

	IGEN	NEM
1. Megérti-e a gyermeke, mit jelent az „egy”? Ha csak egyet kér valamiből (pl. keksz, kocka stb.), egyet ad-e a gyerek és aztán megáll-e?	☐	☐
2. Mond-e a gyermeke „Mi” vagy „Hol” kezdetű, többszavas kérdéseket?	☐	☐
3. Mond-e a gyermeke „Miért” vagy „Hogy/Hogyan” kezdetű, többszavas kérdéseket?	☐	☐
4. Szokott-e a gyermeke megmagyarázni dolgokat a „mert” szót használva?	☐	☐
5. Ha megkérdezné a gyermekét, „Mi az a ló?”, tudná mondani, hogy „egy állat”?	☐	☐
6. Megnevez-e a gyereke egyszerű alakzatokat, mint „kör”, „négyzet” vagy „háromszög”?	☐	☐
7. Beszél-e a gyermeke lehetséges történésekről, pl. „lehet, hogy leesik”?	☐	☐
8. Előfordul-e, hogy a gyermeke megkérdezi, mit jelent egy bizonyos szó?	☐	☐
9. Meg tudja-e a gyermeke mondani, hogy két, éppen nem látható dolog közül melyik nagyobb, pl. „melyik nagyobb, a ló vagy a kutya”?	☐	☐
10. Meg tudja-e mondani a gyermeke, melyik a jobb és bal keze?	☐	☐
11. Használ-e a gyermeke „leg” kezdetű szavakat, pl. „legnagyobb”, „legerősebb”?	☐	☐
12. Tud-e felelni a gyermeke, ha megkérdezzük, „mit csinálsz, ha éhes vagy?” vagy „mit csinálsz, ha fáradt vagy?”, például „enni kérek”, „eszek”, „aludni megyek”, „pihenek”?	☐	☐
13. Szokott-e a gyermeke engedélyt kérni, pl. „Ehetek még?” vagy „Felmászhatok oda?”?	☐	☐
14. Szokott-e a gyermeke feltételesen kijelenteni valamit, pl. „szívesen játszanék veled”?	☐	☐

PÉLDAMONDATOK

Kérjük, sorolja fel a három leghosszabb mondatot, amelyet a gyermeke mostanában mondott.

1.
2.
3.

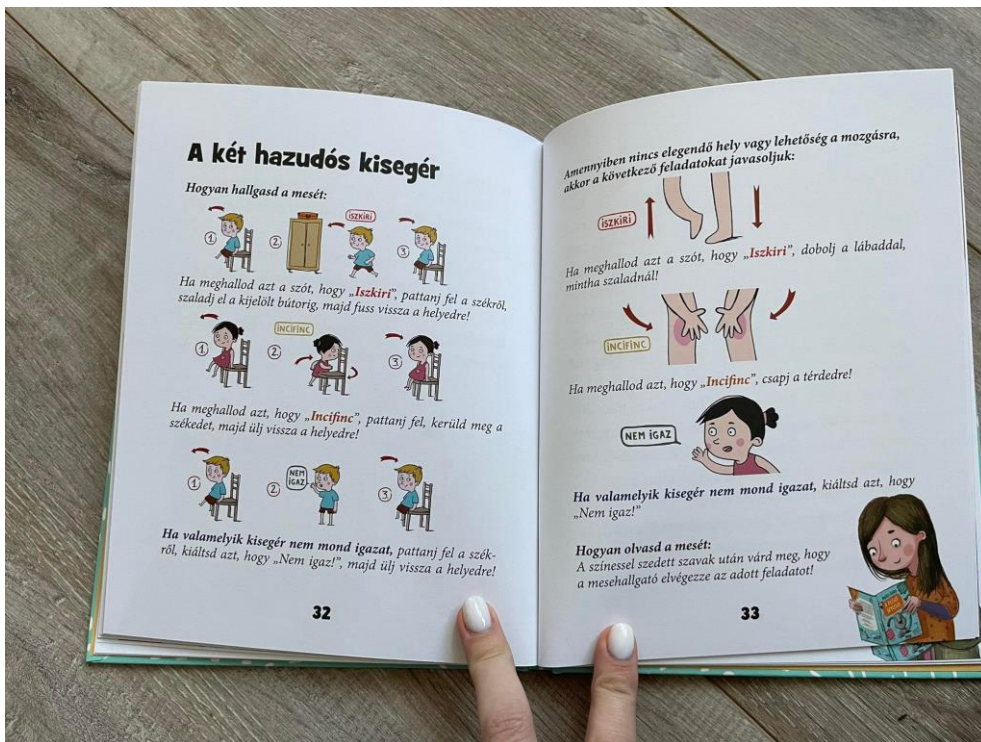
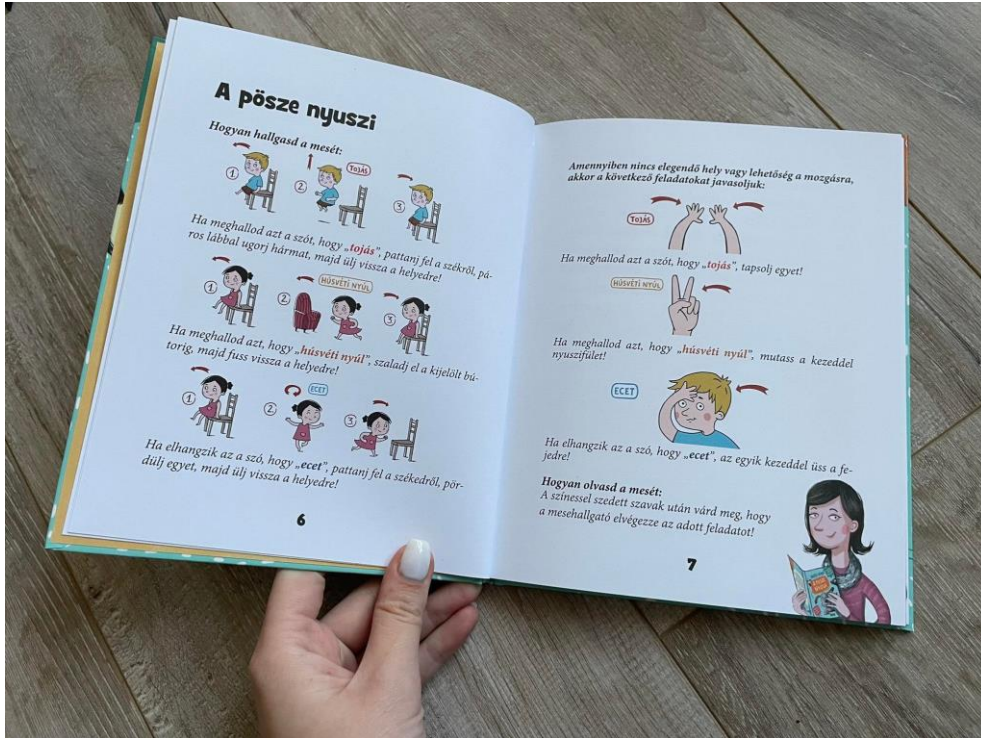
KIS HIBÁK

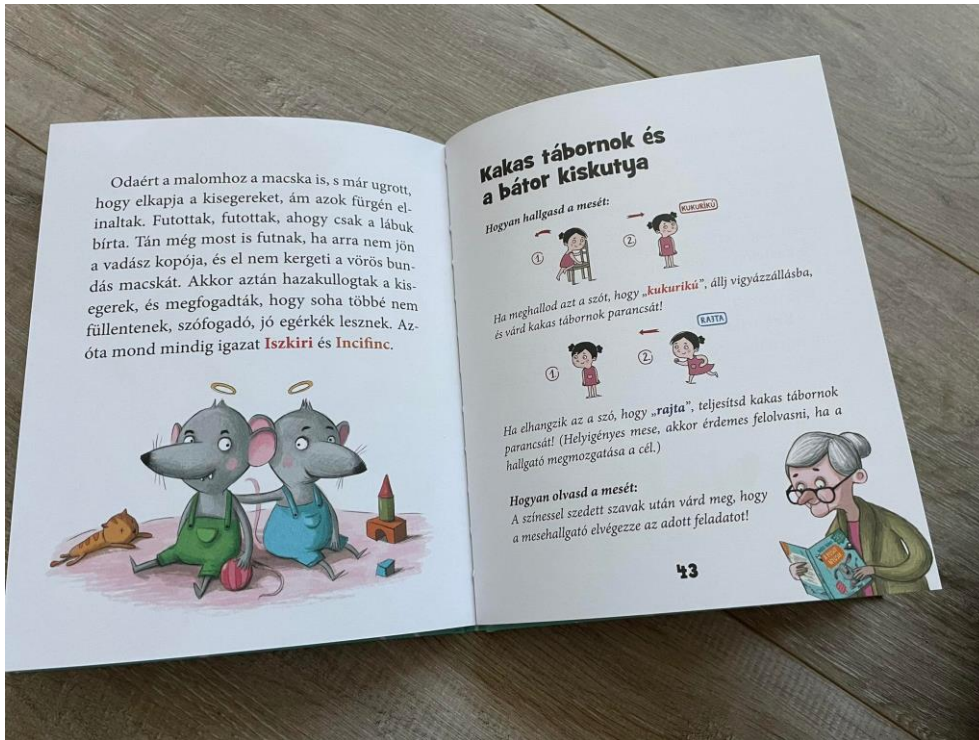
Amikor a gyerekek önállóan kezdenek mondatokat alkotni, néha hibáznak, ez is jelzi a fejlődésüket. Például azt mondják, „Apa mutat a képet” vagy „Odaadom a pénzet”. Előfordul-e, hogy a gyermeke efféle hibákat ejt? Kérjük, jelölje meg, ha a következők közül bármelyiket mondta, vagy adjon egyéb példát.

☐ alszott	☐ eszett	☐ iszott	☐ olvasi	☐ majomot	☐ bagolyt
☐ pénzet	☐ lót	☐ madárt	☐ kőt	☐ apája	☐ tiem

egyéb:.....

2. sz. melléklet

3. sz. melléklet

4. sz. melléklet

(A kismalac és a farkasok című mese képkockákban)

10. Nyilatkozat

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Cím: 7400 Kaposvár, Guba S. u. 40.
Tel.: +36-82/505-800
Honlap: <https://uni-mate.hu>

NYILATKOZAT

Alulírott **NÁDI VIKTÓRIA** a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, **Kaposvári Campus, Óvodapedagógus BA** szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem***

Kelt: Kaposvár, 2023. április 25.

Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom áttekinttem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom záróvizsgán történő védeésre **javaslom** / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem***

Kelt: Kaposvár, 2023. április 25.

Dr. Vörös Klára Ilona
Belső konzulens